
Tuinhistorische waardestelling

Villa Trianon

Baronielaan 228 te Breda

- eindrapport -

SB4

Gemeente Breda **Specialisten in Groen Erfgoed**

Bijlage bij besluit

Z2020-007070-V01

Ven L

Tuinhistorische waardestelling

Villa Trianon

Baronielaan 228 te Breda

- eindrapport -

Opdrachtgever: gemeente Breda

SB4

Specialisten in Groen Erfgoed

Colofon

© 2016, SB4 Bureau voor Historische Tuinen, Parken en Landschappen te Wageningen.

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd of openbaar worden gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij op papier of digitaal, zonder voorafgaande toestemming van de opdrachtgever, in overleg met SB4. In geval van publicatie, geheel of gedeeltelijk, van dit als intern rapport bedoelde document, kan het noodzakelijk zijn om auteursrechten, copyright, publicatierechten en/of andere rechten te regelen met SB4 of andere partijen.

De foto's (juli 2016) en afbeeldingen in dit rapport zijn gemaakt door SB4, tenzij de bronvermelding anders aangeeft. De kaarten zijn noordwaarts georiënteerd, tenzij anders is aangegeven door een noordpijl.

Tekst en opmaak: SB4 Bureau voor Historische Tuinen, Parken en Landschappen
ir. E.M.J. Blok bnt en ing. C.M.F. Brouwer
Costerweg 1-P
6702 AA Wageningen
www.sb4.nl

Projectnummer: 9450

Opdrachtgever: gemeente Breda, Bureau Cultureel Erfgoed
Contactpersoon: dhr. M.M. Berends

Versie: eindrapport, 24 oktober 2016

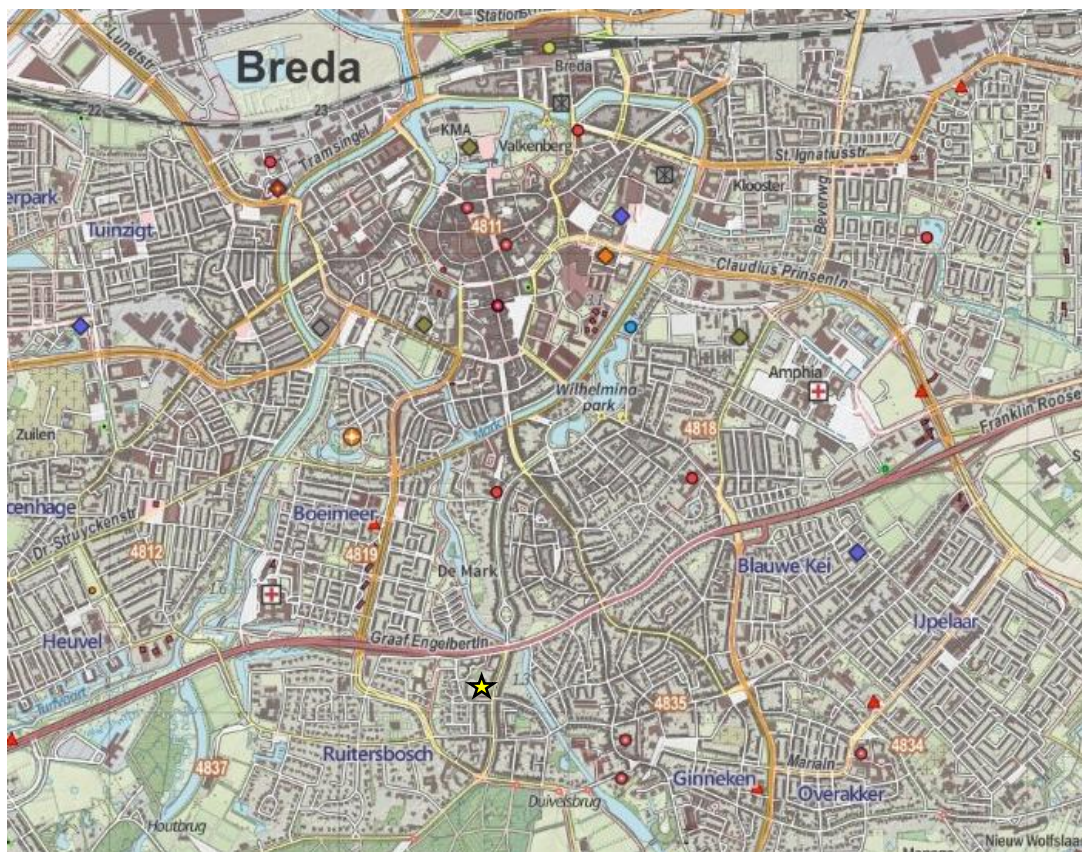
Voorblad: Zuidgevel van villa Trianon met verdiepte zijtuin op de voorgrond.

Achterblad: De oorspronkelijke hoofdingang in de voorgevel van de villa, gericht op de Baronielaan.

INHOUD

Inleiding	5
1. Huidige situatie	7
1.1. Situering, eigendom en gebruik	7
1.2. Status	7
1.3. Beschrijving huidige terreinsituatie	7
2. Biografie van de plek	17
2.1. Villa 'Mon Repos' (1908-1922)	17
2.2. Verbouwing en nieuwe naam (1923)	21
2.3. Bloeitijd villa 'Trianon' (1924-1957)	23
2.4. Herbestemming als tehuis en later kantoorruimte (1957-heden)	31
2.5. Samenvatting	39
3. Tuin in context	43
3.1. Architectonische Tuinstijl	43
3.2. Architect Aug.J.C. van Spaendonck	45
4. Waardering	49
4.1. Methode	49
4.2. Externe waardering	51
4.3. Interne waardestelling	53
5. Aanbevelingen	59
Bijlage: Monumentenomschrijving villa en tuinhek	61
Bronnen	65

Afb. 1.1: Situering van villa 'Trianon' (gele ster) aan de westzijde van de Baronielaan te Breda.
(Bron: Opentopo beschikbaar via app.map5.nl, bewerking SB4.)

Afb. 1.2: Begrenzing van het onderzoeksgebied (rood omkaderd).
(Bron: Reliëfstructuur en opentopo beschikbaar via app.map5.nl; bewerking SB4.)

INLEIDING

Villa 'Trianon' aan de Baronielaan te Breda wordt omgeven door een grote tuin die schuil gaat achter een hoge muur en veel wintergroene beplanting. De tuin dateert grotendeels uit de bouwtijd van het huis (1908) en is karakteristiek voor de tuinmode aan het begin van de 20^e eeuw.

De villa en het hek langs de Baronielaan zijn in 2001 aangewezen als Rijksmonument. In de monumentenomschrijving wordt de tuinaanleg, met onder meer betonnen vijvers, tuinvazen en een pergola, buiten beschouwing gelaten.

Van oorsprong werd de villa particulier bewoond door welgestelden uit Breda, in 1957 volgde een herbestemming als bejaardenhuis en vanaf 1977 fungeerde het als kantoor.

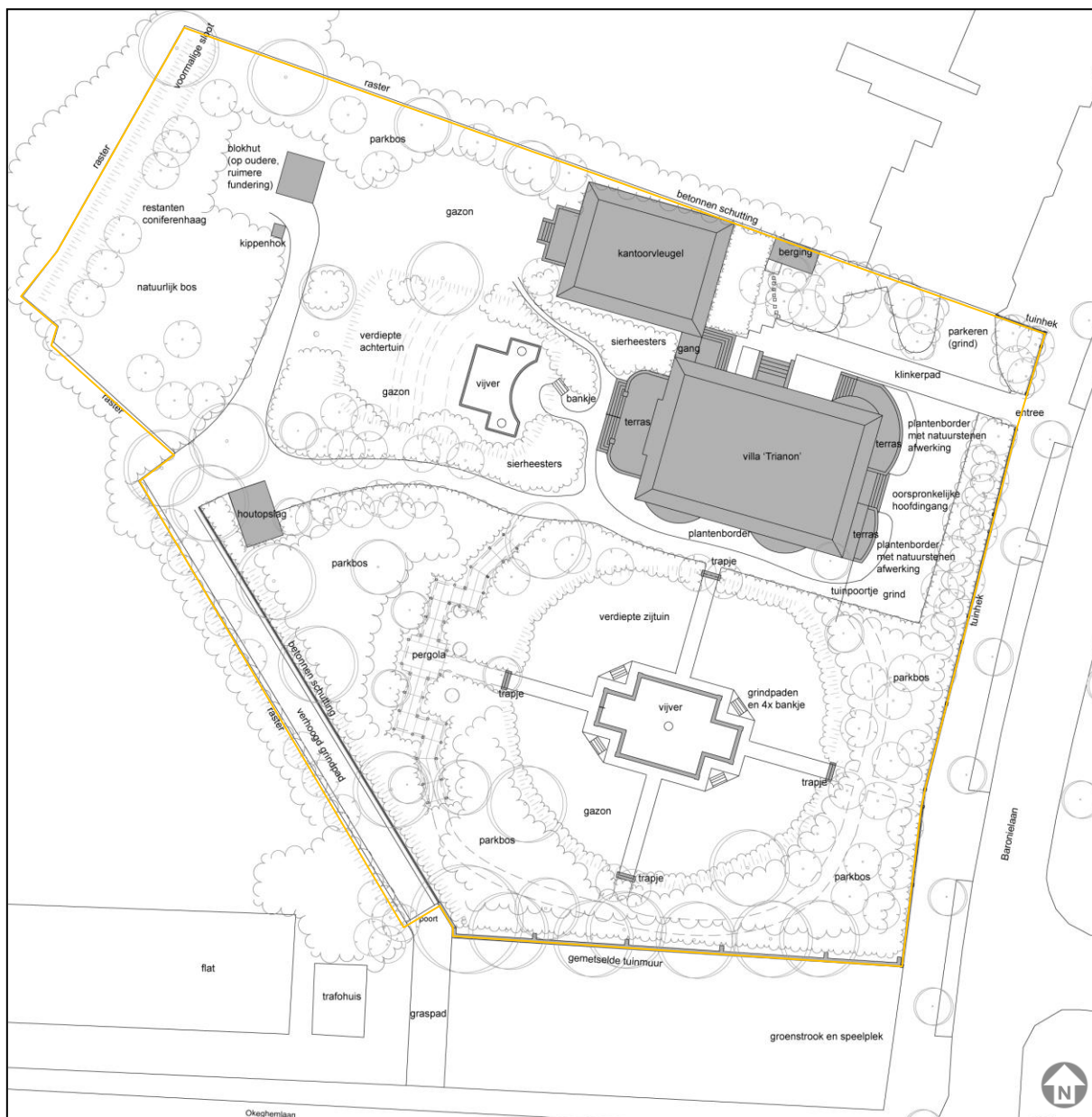
In verband met de voorgenomen verkoop door de huidige eigenaar heeft gemeente Breda aan SB4 gevraagd om een tuinhistorische waardering op te stellen, mede als kader voor de beoordeling van eventuele toekomstige wijzigingsplannen.

Voorliggend rapport is het resultaat van deze opdracht en begint met een beschrijving van de huidige situatie. Hierin worden situering, eigendom en gebruik en status kort beschreven, gevolgd door een terreinbeschrijving. In het tweede hoofdstuk volgt een overzicht van de historische ontwikkeling aan de hand van literatuur, archiefonderzoek en kaartenstudie. Op basis van de gevonden informatie is een zo volledig mogelijk beeld geschetst van de oorspronkelijke tuin- en parkaanleg. Dit is vergeleken met de huidige situatie, zodat de nog bestaande tuinderdelen in historische context kunnen worden geplaatst. Hoofdstuk 3 geeft een toelichting op de toegepaste tuinstijl en informatie over de betrokken architect. De daarop volgende waardestelling is gebaseerd op de in 2012 gepubliceerde Richtlijnen Tuinhistorisch Onderzoek. Afsluitend zijn een aantal aanbevelingen voor de toekomstige omgang met de tuin geformuleerd.

Onderzoek en rapportage zijn uitgevoerd door ir. Eric Blok (landschapsarchitect bnt en tuinhistoricus) en ing. Caroline Brouwer (tuin- en landschapsinrichtster), beiden werkzaam bij SB4.

Onze bijzondere dank gaat uit naar dhr. G. Otten (werkzaam bij Team Erfgoed van de gemeente Breda), voor het ter beschikking stellen van de door hem verzamelde documentatie over villa 'Trianon' en zijn architect.

Wageningen, 24 oktober 2016.

Afb. 1.3: Plattegrond van de huidige situatie. In geel de huidige perceelsgrens.

Afb. 1.4: Zicht op villa 'Trianon' vanaf de entree. (Foto: www.jeanpaulwagemakers.nl, website fotograaf.)

Afb. 1.5: Voorgevel (oostzijde) met trap en verhoogde terrassen. Voorlangs met natuurstenen rand afgewerkte borders.

1. HUIDIGE SITUATIE

1.1. Situering, eigendom en gebruik

Villa 'Trianon', met als adres Baronielaan 228 te Breda, is gesitueerd op een vijfzijdig en $\pm 6600 \text{ m}^2$ groot perceel, direct ten noorden van de kruising met de Okeghemlaan. (Afb. 1.1 en 1.2.)

De tuin wordt langs de Baronielaan begrensd door een wit gepleisterd hekwerk. Hoewel de villa op geringe afstand van de straat staat, wordt het monumentale pand grotendeels aan het zicht onttrokken door een dichte, opgaande en wintergroene beplanting. Een circa 3 meter hoge, gemetselde tuinmuur op de zuidgrens van het perceel vormt de afscheiding naar de gemeentelijke speelplek en groenstrook langs de Okeghemlaan. De zuidwest- en westzijde van het perceel hebben een rasterhekwerk op de grens met daarachter het plantsoen en de parkeerplaatsen behorende bij de flatgebouwen aan de Okeghemlaan. Aan de noordzijde van het perceel vormen een betonnen schutting, een houten schutting en een aansluitend raster de scheiding met de achtertuin van het naastgelegen woningblok aan de Baronielaan.

'Trianon' is thans eigendom van de firma Belaf Accountants B.V.. Villa met tuin staan sinds 2015 in de verkoop en het merendeel van de kantooractiviteiten in het pand is reeds beëindigd.

1.2. Status

De villa en het tuinhok langs de Baronielaan zijn in 2001 aangewezen als een beschermd Rijksmonument (respectievelijk monumentnr. 518956 en 518957 en complexnr. 518955)¹. NB. de in 1978-1979 aangebouwde kantoorvleugel valt buiten de bescherming.

Volgens de redengevende beschrijving is het complex van 'algemeen belang. Het heeft cultuurhistorische waarden: het is van belang als uitdrukking van een sociaal-economische ontwikkeling, de industrialisatie van Breda; het complex heeft ensemblewaarden: het heeft bijzondere betekenis wegens de situering in de Baronielaan, de hoofdas van de uitbreiding van de stad rond 1900; het complex is van belang in relatie tot de structurele en visuele gaafheid van de stedelijke omgeving.'

1.3. Beschrijving huidige terreinsituatie

Huis en tuin zijn vanaf de Baronielaan beperkt zichtbaar door hoge beplanting. In het monumentale hek langs de Baronielaan bevinden zich verspreid vijf poorten.² Hiervan is alleen de oorspronkelijke hoofdingang nog als zodanig in gebruik. De anderen zijn sinds lange tijd afgesloten en aan de tuinzijde dichtgezet met beplanting, waardoor ze nog nauwelijks opvallen. Ook huis en tuin zijn vanaf de straatzijde beperkt zichtbaar door hoge beplanting. Zowel het smeedijzeren sierhekwerk als de gepleisterde pijlers zijn onderhevig aan verval. De openslaande poortdelen van de hoofdingang zijn vernieuwd door een enigszins vergelijkbaar hekwerk.

In het verlengde van de hoofdentree ligt, ten noorden van de villa, een met klinkers verhard pad. Vanaf hier zijn de villa en aangebouwde kantoorvleugel via twee (zij)ingangen ontsloten. De oorspronkelijke hoofdingang (voordeur) in de oostgevel van de villa, gericht op de Baronielaan, is niet in gebruik. Terzijde van het verharde pad ligt een transparante tuinstrook met vooral hoog uitgegroeide coniferen waartussen grindvlakken, bedoeld om op te parkeren. Half verscholen achter de beplanting staat tegen de schutting een kleine berging.

¹ Ter informatie is de gehele Monumentenomschrijving in de bijlage opgenomen.

² Zie ook de uitgebreide onderschriften bij de recente foto's van de terreinaanleg. (Afb. 1.4 t/m 1.46.) NB. In de hierna volgende beschrijving wordt alleen ingegaan op de vormgeving van de villa en de kantoorvleugel als deze betrekking heeft of in verband staat met de inrichting van tuin en park.

Afb. 1.6: De entree vanaf de Baronielaan. De openslaande poortdelen in het tuinhek zijn vervangen.
(Foto: www.jeanpaulwagemakers.nl, website fotograaf.)

Afb. 1.7: De wit gepleisterde pijlers en plint van het tuinhek zijn vervaardigd uit rode baksteen met stucwerk.

Afb. 1.8: De smalle poort met rechts de vroegere brievenbus, recht voor de oorspronkelijke hoofdingang van de villa, is afgesloten.

Afb. 1.9: Het voormalige pad tussen villa en de smalle poort is dicht geplant met wintergroene heesters en coniferen (thans hoog uitgegroeid).

Afb. 1.10: Het tuinhek (met in het midden van de foto, de dicht gezette poort naar de verdiepte zijtuin) wordt grotendeels aan het zicht onttrokken door wintergroene beplanting aan de tuinzijde.

Afb. 1.11: Detailopname van het historiserende hekwerk waarmee de oorspronkelijke openslaande delen van de hoofdpoot zijn vervangen.

Afb. 1.12: De villa heeft een met natuursteen bedekte plint. De natuursteen is tevens gebruikt als randversiering van de borders voor het huis. Ook elders in de tuin, met name in de achtertuin, liggen verspreid onder heesters natuurstenen blokken. (Foto: dhr. G. Otten, december 2015.)

Afb. 1.13: Inscriptie met naam van de architect, verwerkt in de plint terzijde van de hoofdingang. (Foto: dhr. G. Otten, december 2015.)

Afb. 1.14: Natuurstenen rand langs de border opzij van de trap naar de hoofdingang in de voorgevel.

Afb. 1.15: Trap naar het terras op de noordoosthoek van de villa. De balustrade en tuinva-zen zijn uit beton vervaardigd.

Afb. 1.16: Zicht vanaf de entree over de beklinterde oprit en parkeervakken (grind) ten noorden van de villa. Rechts de zijgevel van het naburige huizenblok. Op de achtergrond de aangebouwde kantoorvleugel.

Afb. 1.17: Fietsenberging en betonnen schutting op noordelijke perceelsgrens. Links is nog net de hoek van de kantoorvleugel zichtbaar.

Afb. 1.18: Zicht op de zuidgevel van de villa. Op de voorgrond de verdiepte zijtuin, bereikbaar via een klein trapje vanaf het pad langs de villa.

Afb. 1.19: Rondom het oorspronkelijke bassin liggen relatief nieuwe verhoogde grindpaden, opgesloten met betonnen banden. Rondom de vijver staan vier banken opgesteld. De vier paden, elk in aansluiting op een trap, zijn eveneens verhoogd.

Afb. 1.20: Het kruisvormige bassin is vervaardigd uit beton, waarbij in de randafwerking een verschil in grof en fijn grind zichtbaar is. Hoewel nog compleet, zitten op diverse plekken in de bassinrand breuklijnen.

Afb. 1.21: In de westelijke vijverrand bevindt zich een metalen overstort. De bodem van de vijver is afgewerkt met een grindlaag.

Afb. 1.22: Midden in de vijver bevindt zich een fontein met (kunst)rotswerk. De fontein gaat grotendeels verborgen onder onkruid en zaailingen van wilg.

Afb. 1.23: Gebrekkige aansluiting van het grindpad (grind op worteldoek) met betonnen kantopsluiting op de gemetselde traptreden nabij de tuinmuur. Alle vier de trappen in de zijtuin zijn onderhevig aan verzakking.

Afb. 1.24: Zicht op de zuidelijke poot van de pergola, verborgen onder en achter de beplanting ten westen van de verdiepte zijtuin. Het grindpad onder de pergola is grotendeels overgroeid en bedekt met bladeren.

Afb. 1.25: In de betonnen staanders (voorzien van ijzeren frame) zitten gedetailleerde inkepingen als steunpunt voor de houten liggers.

Afb. 1.26: Zicht door de pergola richting het punt waar de hoge gemetselde tuinmuur aansluit op de lagere betonnen schutting.

Afb. 1.27: Oude kronkelende stam van een blauwe regen (*Wisteria sinensis*) tegen een van de betonnen staanders.

Afb. 1.28: Achter de pergola liggen in het bos restanten van de houten liggers.

Afb. 1.29: Zicht op de ingang in de noordelijke poot van de pergola, gezien vanaf het aansluitende tuinpad.

Afb. 1.30: Zicht op de achtergevel van villa 'Trianon', met links de later aangebouwde kantoorvleugel. Op de voorgrond de verdiepte achtertuin. (Foto: www.jeanpaulwagemakers.nl, website fotograaf.)

Afb. 1.31: Zicht op de tuinaanleg achter villa 'Trianon' (rechts, verlaagd) en de later aangebouwde kantoorvleugel (links, hoog). Op de voorgrond verspreid liggende natuurstenen blokken onder heesterbeplanting. (Foto: dhr. G.Otten, december 2015.)

Afb. 1.32: Het uit beton vervaardigde vijverbassin in de achtertuin. In de vijver bevinden zich twee kunstmatige rotseilandjes (thans verborgen onder beplanting).

Afb. 1.33: In de zuidelijke vijverrand bevindt zich een metalen overstort.

Afb. 1.34: Gezicht over de achtertuin vanaf de bovenverdieping van villa 'Trianon'. Langs het tuinpad rechts op de voorgrond liggen verspreid natuurstenen blokken. (Bron: www.jeanpaulwagemakers.nl, website fotograaf.)

Afb. 1.35: Het met mozaiek ingelegde terras aan de achterzijde van de villa, afgewerkt met betonnen balustrade, tuinvazen en trappartij. (Bron: www.jeanpaulwagemakers.nl, website fotograaf.)

Afb. 1.36: De gemetselde tuinmuur is aan de zijde van villa voorzien van steunberen.

Afb. 1.37: Zicht op de tuinmuur vanaf de zijde van de Okeghemlaan.

Afb. 1.38: Aansluiting van de hoge gemetselde tuinmuur op de lagere betonnen schutting. Rechts op de achtergrond de stalen poort die het achterpad afsluit vanaf de groenstrook langs de Okeghemlaan.

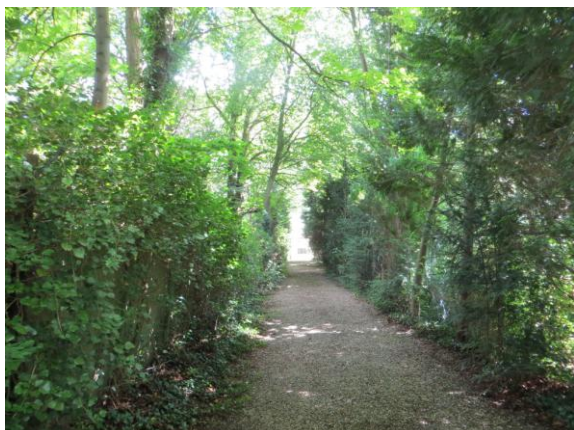
Afb. 1.39: Zicht op de tuinmuur en stalen poort, vanaf de groenstrook langs de Okeghemlaan.

Afb. 1.40: Aansluiting van twee losse muurgedeelten, ter hoogte van de knik in de muur op de zuidwesthoek van het perceel.

Afb. 1.41: De aansluiting van de gemetselde tuinmuur op het witte tuinhek langs de Baronielaan. Met de groene poort kan de naastgelegen gemeentelijke speelplek (op de hoek van de Okeghemlaan) worden afgesloten.

Afb. 1.42: Iets verhoogd liggend achterpad (grind) langs de zuidwestelijke perceelsgrens, gezien richting de poort aan de Okeghemlaan. Links (overgroeid met beplanting) de betonnen schutting, rechts een modern gaashekwerk.

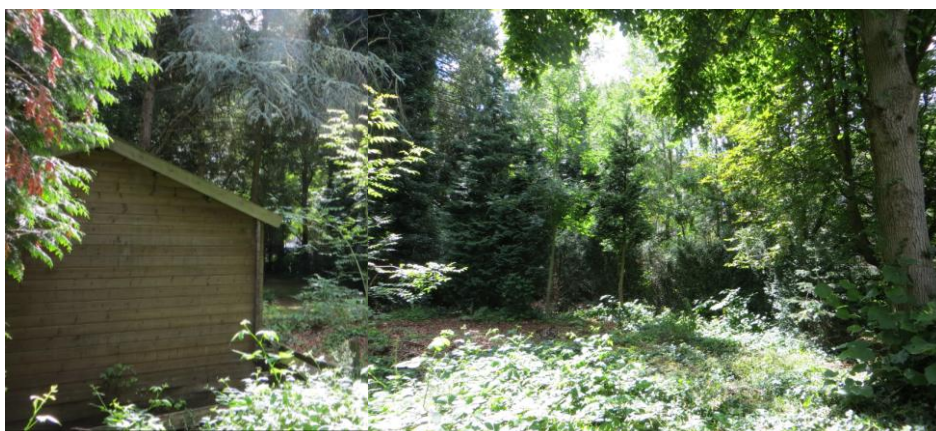
Afb. 1.43: Houtopslag (houten opbouw bovenop gemetselde muurtjes) op het achterterrein, gezien vanaf het achterpad.

Afb. 1.44: Slingerend tuinpad waarin afgezaagde boomstobben (oorspronkelijk recht tracé), met rechts de houtopslag. Links op de achtergrond de achtergevel van de villa.

Afb. 1.45: Blokhut op ruimere (en oudere) fundering van baksteen. Rechts op de achtergrond de achtergevel van de kantoorvleugel.

Afb. 1.46: Verwilderde, dichte en grotendeels wintergroene beplanting in het achterste deel van de tuin, met enkele oude parkbomen (o.a. ceder, linde, kastanje), restanten van een coniferenhaag en zaailingen en spontane kruidengroei. Links de achtergevel van de blokhut.

Voorlangs de oostgevel, aan weerszijden van de trap naar de oorspronkelijke voordeur, liggen beplantingsborders afgezet met een rand van natuurstenen blokken. Deze afwerking sluit aan bij de met natuursteen beklede plint van het pand. Een brede grindstrook voert via een tuinpoort naar de achter gelegen verborgen tuinaanleg.

Ten zuiden van de villa ligt een verdiepte deeltuin, als open ruimte (gazon) temidden van opgaand parkbos met monumentale loofbomen en coniferen. Vanuit vier richtingen kan via kleine gemetselde trappen en rechte grindpaden de centraal gelegen, kruisvormige vijver worden bereikt. Het bassin is vervaardigd uit beton en heeft in het midden een fontein op een kunstmatig rotseilandje. In de westwand van het bassin is een metalen afsluiter/overstort opgenomen. Verspreid op de vijverrand liggen enkele losse blokken natuursteen, vermoedelijk afkomstig uit de omliggende parkbosrand. Alle bouwkundige elementen in deze zijtuin, evenals de grindpaden, zijn onderhevig aan verval.

In het parkbos ten westen van de verdiepte tuin staat een vervallen pergola, vervaardigd uit betonnen staanders met houten liggers. Het rechte pad vanaf de kruisvormige vijver naar het middengedeelte van de pergola is thans dichtgegroeid. Het grindpad onder de pergola gaat verborgen onder blad en overgroeiing.

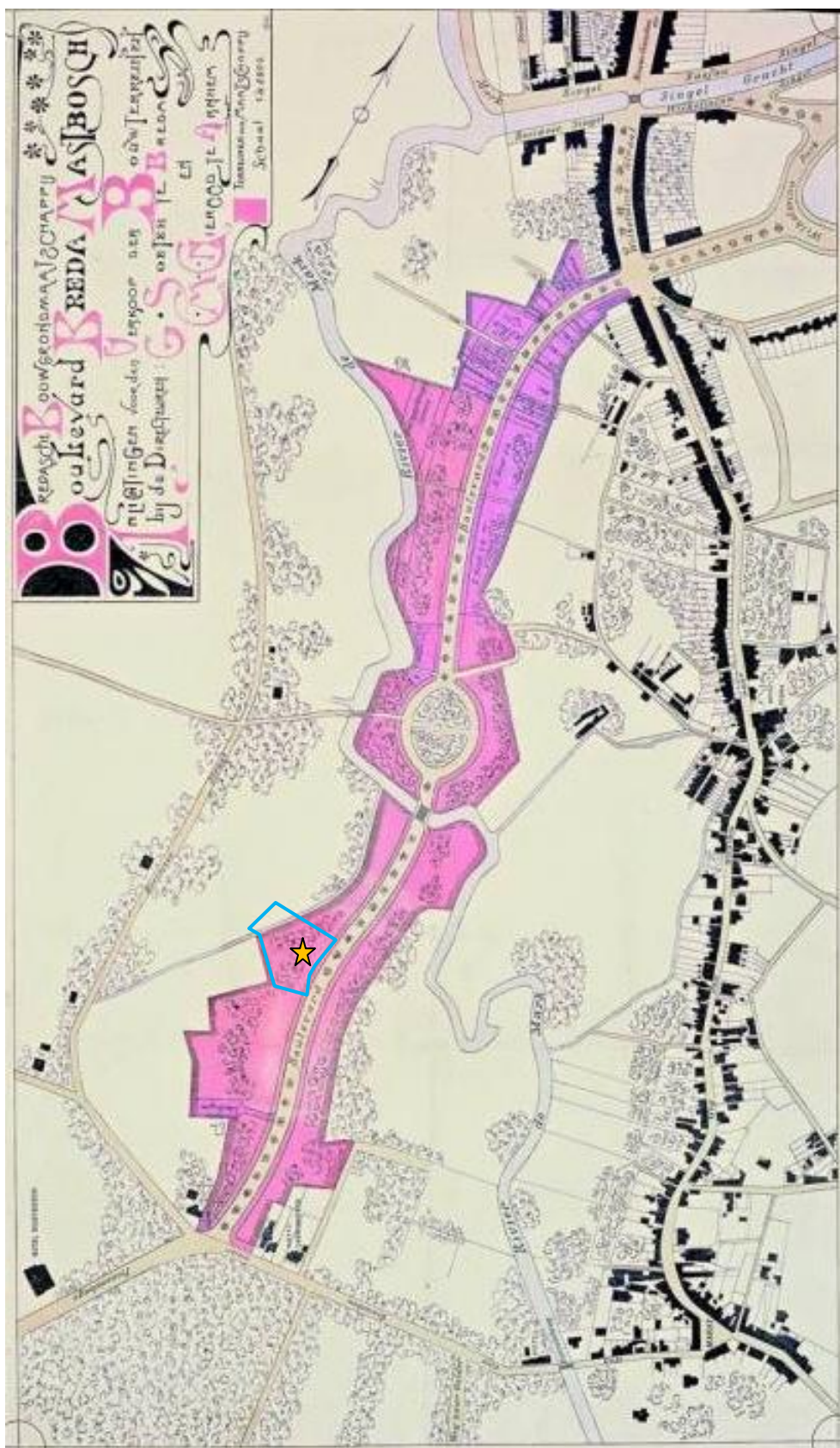
Aan de westzijde sluit de tuinmuur aan op een lagere, betonnen schutting die langs het aldaar gelegen achterpad staat. Dit iets verhoogd gelegen grindpad vormt de zuidwestgrens van het perceel en heeft via een metalen poort een ontsluiting op de Okeghemlaan.

Een breed grindpad tussen de verdiepte zijtuin en de villa, gescheiden van de zuidgevel middels een plantenborder, voert vanaf de voorzijde van het perceel dieper de tuin in. Na een in eerste instantie recht verloop, buigt het pad voorbij (ten westen van) de villa af achter een hoge coniferenbeplanting. Daar sluit het pad aan op het achterpad. Op de aansluiting van beide grindpaden staat een eenvoudige overkapping, in gebruik als houtopslag.

Achter een halfhoge beplantingsrand ten noorden van het tuinpad, bevindt zich de verdiepte achtertuin bestaande uit een glooiend gazon met een tweede vijver. Ook dit bassin is vervaardigd uit beton, maar is eenvoudiger van vormgeving en afwerking dan de vijver in de zijtuin. De open ruimte vormt een samenhang met het verhoogde terras aan de westgevel van de villa. Onder de sierbeplanting op de taluds en in de directe omgeving van het huis liggen verspreid natuurstenen blokken, restanten van een oorspronkelijk meer gedetailleerde sieraanleg.

Aan de noordzijde loopt de verdiepte achtertuin visueel door in een gazon aan de achterzijde van de kantoorvleugel. In zijn totaliteit wordt de open ruimte, evenals de zijtuin, omgeven door hoog opgaande bosranden met daarin een diversiteit aan (deels monumentale) loofbomen en coniferen. In de bosrand staat een houten blokhut. De eenvoudige fundering lijkt oorspronkelijk bedoeld te zijn geweest voor een groter bouwwerk en ligt nu deels open. Naast de blokhut staat het overblijfsel van een kippenhok(?).

Het achterste deel van het perceel wordt ingenomen door een verwilderde en opgaande beplanting. Wintergroene coniferen (deels restant van een haagbeplanting) en naaldbomen zorgen voor visuele afscherming naar de achterliggende Sterflat. Op de westelijke perceelsgrens gaat onder de begroeiing een droge greppel schuil.

★ = locatie waar de villa 'Mon Repos' is gesticht (in 1922 is de naam aangepast naar 'Trianon')
In blauw is de huidige eigendomsgrens aangeduid.

Afb. 2.1: Prent met daarop het ontwerp Boulevard Breda Mastbosch, uitgegeven door de Bredasche Bouwgrond-Maatschappij ten behoeve van de verkoop van bouwgrond (in roze) aan de boulevard, 1897-1900. (Bron: www.erfgoed.breda.nl)

2. BIOGRAFIE VAN DE PLEK

2.1. Villa 'Mon Repos' (1908-1922)

Breda groeide na de ontmanteling van de vestingwerken in 1870-1877 uit tot een geliefde vestigingsplaats voor welgestelde burgers en fabrikanten. Geleidelijk breidde de bebouwing zich steeds verder uit -met name- in zuidelijke richting. Naar ontwerp van de Arnhemse architect C.M.G. Nieraad is in de periode 1897-1900 door de Bredasche Bouwgrond-Maatschappij de 'Boulevard Breda Mastbosch' aangelegd. (Afb. 2.1.) De inrichting van de boulevard, waarvan de naam op 3 juli 1905 wijzigde in Baronielaan³, is volgens overlevering geïnspireerd op de Avenue de Tervueren in Brussel. Het wegprofiel kenmerkte zich oorspronkelijk door twee gescheiden rijbanen met in de middenberm twee rijen iepen en daartussen een wandelpad. In 1901 werd een paardentramlijn geopend.⁴

De aanleg van de boulevard had ten doel nieuwe bouwgrond ten zuiden van de stad Breda te ontsluiten. Eén van de eerste kopers was de heer W.J. Verschure⁵, commissaris in het familiebedrijf J.M. Verschure & Zonen. Als vertegenwoordiger van Verschure's Margarinefabrieken in Antwerpen was hij tot dan woonachtig te België.⁶

Willem Verschure verwierf in 1908 een ruime kavel aan de westzijde van het zuidelijk deel van de Baronielaan⁷, met de intentie hier een riante villa te stichten.⁸ Op 3 april 1909 verstrekten burgemeester en wethouders van de gemeente Princenhage de bouwvergunning.⁹ De woning aan de Baronielaan kreeg de naam 'Mon Repos' (= 'mijn rust') en was in maart 1910 gereed om door het gezin Verschure te worden betrokken.¹⁰

De originele bouwtekeningen van het huis zijn nogthans niet teruggevonden en er zijn geen afbeeldingen bekend van kort na de stichting van 'Mon Repos'. Mede daardoor is onbekend hoe gebouw en terrein er in deze periode precies uitzagen. Volgens overlevering bezat de woning oorspronkelijk een L-vormige plattegrond.¹¹ Het huis was op enige afstand van de straat geplaatst. Daaromheen was een royale tuin- en parkaanleg gecreëerd. Daarmee vormt het perceel sinds de aanleg één van de weinig onderbrekingen in de - voor de Baronielaan nog altijd zo kenmerkende -

³ De naamswijziging hield verband met de onthulling van het Baronie-monument in het Park Valkenberg te Breda, geplaatst ter herinnering aan de 500-jarige band (1904) tussen Breda en het huis Oranje-Nassau. Op het monument staan o.a. de wapens van de gemeenten in de Baronie van Breda. (Bron: www.erfgoed.breda.nl.)

⁴ 'Baronielaan 1897 tot 1900' (Bron: www.erfgoed.breda.nl.)

⁵ Wilhelmus Johannes Verschure (1862-1925), geboren te Oosterhout, beroep koopman. Hij was Commissaris in de vennootschap N.V. JOHs. M. Verschure & Zoon's Industrie & Handelsvereniging te Rotterdam. In 1889 gehuwd met Cornelia Arnolda Maria van Spaendonck (1867-1946). Het echtpaar kreeg vier kinderen. (Bronnen: www.veenkolonialevoor-ouders.nl en www.geni.com.)

⁶ Verschure was rond de eeuwwisseling een van de grootste margarineproducenten, met grote fabrieken in Oosterhout en Antwerpen en handelsvestigingen in Den Haag en Londen. Het hoofdkantoor stond in Rotterdam. (Bron: www.plaatjesalbums.info.)

⁷ Verschure, Antwerpen, breedte veertig meter, akte waarbij grondrente is gevestigd: Notaris van Eekelen, 30 december 1908'. (Bron: 'Aantekeningen Trianon' door G. Otten, werkzaam bij Team Erfgoed van de gemeente Breda.)

⁸ 1^e vermelding van dhr. Verschure in Adresboek 1911: Verschure, W.J., fabrik., villa "Mon repos", Baronielaan 157, Princenhage. (Bron: www.stadsarchief.breda.nl; Adresboeken/1 januari 1911/pag. 525.) NB. De vermelding in het Adresboek van 1914 is identiek, aangevuld met het telefoonnummer 'T561'.

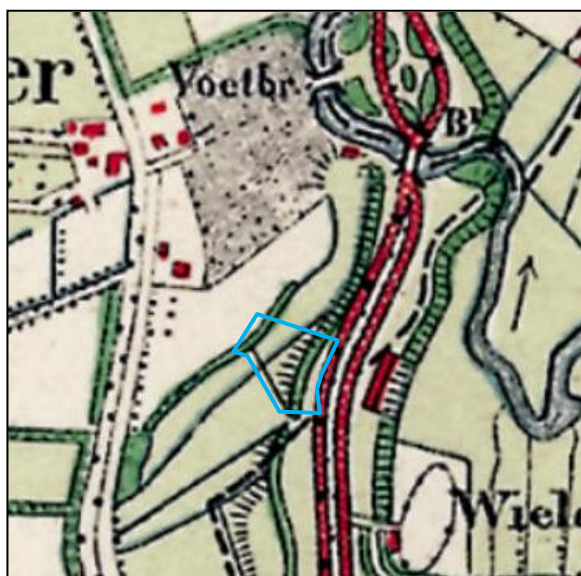
⁹ Dagtekening van ontvangst der aanvraag tot vergunning 1 april 1909, besluit van burgemeester en wethouders van 3 april 1909. (Bron: 'Aantekeningen Trianon' door G. Otten, werkzaam bij Team Erfgoed van de gemeente Breda.)

¹⁰ Op 20-1-1910 plaatste Mevrouw Willem Verschure-van Spaendonck een advertentie in de Tilburgse Courant voor een bekwame keukenmeid voor de Baronielaan te Brede, per ingang begin maart. Postadres: Mechelsche Steenweg 105 te Antwerpen. (Bron: www.delpher.nl.)

¹¹ De heer E.M. Dolné, destijds werkzaam bij het gemeentearchief en de 'monumenten-ambtenaar' van Breda, bezocht villa 'Trianon' in 1986 of 1987, samen met de MAR, de Monumenten Advies Raad. Op dat moment hingen er in het trappenhuis van 'Trianon' twee bouwtekeningen, namelijk de tekening van de oorspronkelijke bouw van architect Van Spaendonck en een tekening van de latere uitbreiding. [Het is onbekend waar deze tekeningen zich tegenwoordig bevinden.] Naar aanleiding van deze gegevens heeft de heer Dolné de beschrijving gemaakt in het 'Voorstel tot plaatsing van panden op de gemeentelijke monumentenlijst', Gebied VIII, Baronielaan uit 1996. [Dit document is vervolgens gebruikt voor de beschrijving van het Rijksmonument in 2001.] Volgens Dolné is het pand gebouwd naar voorbeeld van een villa in Brasschaat en in 'typisch Belgische stijl'. Volgens Dolné bestaat er namelijk een boekwerk over de werken van de architect Van Spaendonck in Antwerpen en Brasschaat. Dit boek lag ter inzage op het Stadsarchief van Antwerpen en heeft het daar ingezien. Ook de firma BELAF zou een exemplaar in bezit hebben. [Dit boek is thans niet teruggevonden of ingezien.] (Bron: notities gemaakt door de heer G. Otten, werkzaam bij Team Erfgoed van de gemeente Breda, naar aanleiding van een telefoongesprek met de heer E.M. Dolné op 12-1-2016.)

Afb. 2.2: Uitsnede van de Chromotopographische Kaart, 1904. (Bron: www.topotijdrijzen.nl, bonneblad 624 Breda, verkend in 1868, herzien in 1893 en gedeeltelijk herzien in 1904.)

Afb. 2.3: Uitsnede van de Chromotopographische Kaart, 1913. (Bron: www.topotijdrijzen.nl, bonneblad 624 Breda, uitgave 1913.)

Afb. 2.4: Uitsnede van de Chromotopographische Kaart, 1925. (Bron: www.topotijdrijzen.nl, bonneblad 624 Breda, uitgave 1925.)

de oorspronkelijke achtergrens van het perceel werd bepaald door een aanwezige watergang c.q. sloot.

NB. Op de diverse kaarten is in blauw de huidige eigendomsgrens aangeduid.

verder nagenoeg gesloten gevelwanden met herenhuizen. Het perceel van villa 'Mon Repos' was in totaliteit net zo breed als een blok van 10 woningen. De achtergrens van het perceel werd bepaald door een aanwezige watergang of sloot, die eveneens de grens vormde van de achtertuinen van het huizenblok ten noorden van 'Mon Repos'. (Zie ook **afb. 2.4.**)

Dankzij de gevelinscriptie '*8 Aug.J.C. van Spaendonck Architecte*', links naast de trap leidend naar de (oorspronkelijke) voordeur van de villa, is de architect van het huis bekend. (Zie **afb. 1.12 en 1.13.**) Augustus van Spaendonck was een jongere broer van mevrouw Cornelia Verschure-Spaendonck. Het cijfer '8' -ogenschijnlijk ondersteboven geplaatst- gebruikte de architect vermoedelijk als verkorte weergave c.q. symbool voor zijn volledige voornaam 'Augustus', oftewel de 8^e kalendermaand. (Zie verder **paragraaf 3.2 voor meer informatie over A.J.C. van Spaendonck.**)

Het oorspronkelijke adres van 'Mon Repos' luidde Baronielaan 157 te Princenhage.¹² Nadien zijn de huisnummers aan het zuidelijk deel van de boulevard twee maal aangepast.¹³ In 1922 werd het huisnummer omgezet naar Baronielaan 247 (Princenhage). Omstreeks 1929 kreeg de woning het huidige adres Baronielaan 228 te Breda.

In 1918 werd 'Mon Repos' door het echtpaar Verschure-Spaendonck van de hand gedaan. De nieuwe eigenaar, de uit Breda afkomstige bankier B.J.M. Ingenhousz¹⁴ en diens echtgenote M.H.A.C. de Bruijn, staat voor het eerst als bewoner vermeld in het adressenboek uit 1919.¹⁵ Uit de adresboeken blijkt dat diverse leden van deze familie een woning bezaten aan de Baronielaan.

De welgestelde Bonaventura Ingenhousz bezat sinds 1904 twee auto's en was daarmee een van de eerste automobilisten van Breda. Om die reden zal er in zijn tijd op het terrein van 'Mon Repos' zeker al een garage hebben gestaan. De garage, mogelijk al gelijktijdig met de woning gebouwd, stond in de noordwestelijke hoek van het perceel, met de lange gevel evenwijdig aan de achtersloot (en daardoor iets gedraaid ten opzichte van het hoofgebouw).

Huize 'Mon Repos' bracht het echtpaar Ingenhousz-de Bruijn weinig geluk. Nadat in 1922 eerst in de woning was ingebroken¹⁶, overleed de heer des huizes later dat jaar.¹⁷ Zijn weduwe besloot daarna afstand te doen van de villa.

¹² Adresboek 1-1-1911, p. 525: Verschure, W.J., fabrik., villa "Mon repos", Baronielaan 157 te Princenhage. (Bron: www.stadsarchief.breda.nl.)

¹³ De oorspronkelijk nummering van de huizen langs de Baronielaan was niet consequent, doordat de weg in verschillende kadastrale gemeenten lag. De henummeringen hielden verband met (op handen zijnde) herindelingen c.q. samenvoeging.

¹⁴ Bonaventura Johannes Maria Ingenhousz (1855-1922) (ook wel gespeld als Ingen Housz en Ingen-Housz), vennoot van de firma Ingen Housz & Zn. in Breda, kassiers en commissionairs in effecten te Breda. Nadat zijn eerste echtgenote Theodora Anna Maria Roes (1857-1883) kort na de geboorte van hun derde kind overleed, hertrouwde hij in 1885 met Marie Arnoldine Henriette Catharine de Bruijn (1856-1932) een dochter uit het rijke juristengeslacht De Bruijn, haar moeder was jonkvrouw De Roy van Zuydewijn. Vermoedelijk uit prestige-overwegingen voegde Ingenhousz de meisjesnaam van zijn vrouw toe aan zijn achternaam. Het echtpaar kreeg twee zoons. Vanaf 1907 is er in Breda een wijnhandel Ingenhousz & De Bruijn gevestigd, gespecialiseerd in champagnes. (Bronnen: www.genealogieonline.nl en 'De eerste automobilisten van Breda' door R. Bastiaanse, in te zien op www.bhic.nl.)

¹⁵ IngenHousz, B.J.M., villa "Mon repos", Baronielaan 157, Princenhage. (Bron: www.stadsarchief.breda.nl; Adresboeken/1 januari 1919/pag. 421.) NB. De vermelding in het Adresboek van 1922 is identiek, aangevuld met het telefoonnummer 'T561'.

¹⁶ In de nacht van 10 op 11 maart 1922 werd in de woning ingebroken en onder meer f390 en gouden sieraden ontvreemd. (Bron: De grondwet, 29-4-1922 op www.delpher.nl.)

¹⁷ Overlijdensbericht Bonaventura Johannes Maria Ingen-Housz, adres Huize 'Mon Repos' Baronielaan 247 te Ginneken, in: Bredasche courant 16-6-1922. (Bron: www.delpher.nl.)

Afb. 2.5: Detail van een vogelvluchtopname, gezien vanuit het noorden, ± 1925 . Links is het oorspronkelijke wegprofiel van de Baronielaan zichtbaar, met een middenberm waarop een dubbele rij iepen. (N.B. De afbeelding is door het archief gedateerd op 1922, doch moet van enige tijd later zijn aangezien op de foto het resultaat van de verbouwing uit 1923 aan de villa zichtbaar is). (Bron: www.stadsarchief.breda.nl; Breda Beeldcollectie, id.nr. TET0167.)

Afb. 2.6: De voorgevel en zuidelijke zijgevel, gezien vanaf de Baronielaan. Foto, oktober 1928. Het smeedijzeren sierhekwerk voorlangs de tuin, heeft op deze afbeelding nog een zwarte kleur (op enig moment is dit veranderd naar wit). Rechts op de voorgrond is in het trottoir nog net een jonge laanboom zichtbaar. (Het wegprofiel van de Baronielaan was korte tijd eerder aangepast, waarbij de middenberm met dubbele rij iepen was verdwenen. In plaats daarvan waren laanbomen in de nieuwe trottoirs aan de buitenzijden van de rijbanen geplant.) (Bron: www.stadsarchief.breda.nl; Breda Beeldcollectie, id.nr. 19450357.)

2.2. Verbouwing en nieuwe naam (1923)

De villa werd verworven door het echtpaar Ch.M.J.J. Smits van Waesberghe-Goethals.¹⁸ Charles¹⁹ was een zoon van bierbrouwer Frans Smits van Waesberghe en vormde met zijn beide broers de directie van de in 1921 opgerichte N.V. Bierbrouwerij De Drie Hoefijzers.²⁰

De nieuwe eigenaar liet de woning aan de Baronielaan in 1923 verbouwen naar een ontwerp van de Ginnekense architect F.P. Bilsen en Zn.²¹, waarbij het pand aan de noordwestzijde werd uitgebouwd.²² In dit gedeelte werden onder meer een wijn- en provisiekelder en een grotere keuken ondergebracht. De villa kreeg door de verbouwing de huidige rechthoekige plattegrond, het terras aan de achterzijde en aan de noordgevel twee zij-ingangen. Ook werd het interieur verder verfraaid, waarbij onder meer glas-in-lood-ramen werden geplaatst van het Haarlemse atelier Bogtman, dat later eveneens voor het hoofdkantoor van de brouwerij imposante ramen zou vervaardigen. Bij alle wijzigingen werd vastgehouden aan de bestaande architectuur, zodat het eindresultaat een fraai geheel werd.²³

Als bekroning op het werk kreeg het huis een nieuwe naam: 'Trianon', welke met kapitaal-letters in de voorgevel werd verwerkt, direct boven de hoofdingang. De verwijzing naar het speelpaleisje van Marie Antoinette in het park van Versailles illustreert de welvaart en het aanzien die de Bredase brouwer had verworven en met zijn nieuwe woning ten toon wilde spreiden.

Verondersteld wordt dat in samenhang met de vernieuwingen aan het huis ook de tuinaanleg (gedeeltelijk) is aangepast. Met name aan de achterzijde van de woning, waar een nieuw verhoogd terras met trappartij was gecreëerd, mag dit worden verwacht. Doch omdat er geen vergelijkend beeldmateriaal van de oorspronkelijke situatie bestaat, kan daar niets met zekerheid over worden gezegd.

De witgepleisterde villa 'Trianon', zoals we die nog steeds kennen, is voor het eerst te zien op een vogelvluchtopname van de Baronielaan uit ±1925. (Afb. 2.5.) Hoewel details over de terreinaanleg niet uit de foto kunnen worden afgelezen, is wel te zien dat de beplanting in de tuin inmiddels volwassen proporties had bereikt. Aan de achterzijde van de villa kan de forse garage worden onderscheiden en langs de grenssloot is een singelbeplanting zichtbaar. Op de voorgrond van de foto-uitsnede is te zien dat er aan de overzijde van die sloot een uitgestrekte boomgaard lag, die aan de westkant begrensd werd door een breed voetpad en naastgelegen waterloop.

¹⁸ Adresboek 1925: Ch.M.J.J. Smits, industrieel, Baronielaan 247, T110, Prinsenhage. (Bron: www.stadsarchief.breda.nl; Adresboeken/1 januari 1925/pag. 323.)

¹⁹ Charles Marie Jean Joseph Smits (1879-1956), geboren te Breda. Later gebruikte hij ook de achternaam van zijn moeder 'van Waesberghe'. Hij huwde in 1901 met de Belgische Maria Ida Josepha Antonia Anna Goethals (1878-1933). Uit dit huwelijk werden 10 kinderen geboren. Hij was van beroep bierbrouwer en mouter (1898-); vennoot in de firma F. Smits van Waesberghe Bierbrouwerij de Drie Hoefijzers (1901-1921); commissaris (12 januari 1921-1944) en president-commissaris (1944-1956) NV Bierbrouwerij De Drie Hoefijzers. Na zijn schooltijd op het Klein-Seminarie IJpelaar (1892) en College te Namen (B) (-1898), volgde hij de bierbrouwersopleiding te Meulebeke. Later werd hij bestuurslid Kamer van Koophandel Breda (1911-1922); bestuurslid Kamer van Koophandel voor Westelijk Noord-Brabant (1922-); gedelegeerd commissaris Bredasche Wijnhandel; werkzaam voor de Hotelmaatschappij; secretaris comité Belgische vluchtelingen (1914-1918); beschermheer Kon. Muziekvereniging De Unie (1915-); lid (-1926-1934) en voorzitter (1935-) Oranjecomité Breda; voorzitter Volkszangcommissie; lid kerkbestuur Heilig Hartparochie; Officier in de Orde van Oranje-Nassau (1928); Consul van België (1937-1954); Officier in de Kroonorde van België; gouden erekruis Pro Ecclesia et Pontifice; erburger van Breda. (Bron: www.home.zonnet.nl.)

²⁰ Bron: www.stadsarchief.breda.nl, informatie bij familieportret Smits van Waesberghe, id.nr. 19871136.)

²¹ Bilsen zou enkele jaren later ook het hoofdkantoor voor brouwerij De Drie Hoefijzers in Breda ontwerpen, in een zakelijk expressionistische stijl. (Bron: www.erfgoed.breda.nl.)

²² Bron: www.stadsarchief.breda.nl, bouwvergunningen, inv.nr. 1855-177 Verbouw Huize 'Trianon', Baronielaan 228, 1923. NB. De bouwtekening is echter niet meer in het archief aanwezig.

²³ Bron: Rijksmonumentenomschrijving, zie bijlage.

Afb. 2.7: Uitsnede van een loodrechte luchtfoto, 1925-1930. (N.B. De afbeelding is door het archief gedateerd op 1955, doch moet van vroeger zijn gezien de net uitgevoerde herinrichting van de Baronielaan waarbij de middenberm verdween en de laanbomen naar de buitenzijde werden verplaatst, uitgevoerd omstreeks 1925-1928.) (Bron: www.stadsarchief.breda.nl; Breda Beeldcollectie, id.nr. 19550012.)

Afb. 2.8: De achtergevel van villa Trianon met uitbouw en een verhoogd terras met balustrade. Groepsportret van de Bredase Politieharmonie gemaakt op 4-7-1929 ter gelegenheid van de aanbidding van het vaandel door Charles Smits van Waesberghe (man met snor, midden op de voorgrond). (Bron: www.stadsarchief.breda.nl; Breda Beeldcollectie, id.nr. 19450357.)

2.3. Bloeitijd villa 'Trianon' (1924-1957)

Uit de bouwvergunningen blijkt dat de garage achter de villa twee maal is uitgebreid.²⁴ Evenals de voorgaande bewoner, was Charles Smits van Waesberghe een liefhebber van auto's en bezat een bescheiden collectie voertuigen.

De eerste verbouwing aan de garage vond in 1926 plaats, vermoedelijk kort na de aankoop van de aan de achterzijde van de tuin grenzende boomgaard. Daarbij werd het terrein bij villa 'Trianon' aanzienlijk vergroot. Het merendeel van de nieuwe grond werd benut voor de aanleg van een tennisbaan. Het overige werd bij de tuin gevoegd.

Een foto uit 1928 toont de voorzijde van de villa rijkelijk versierd ter gelegenheid van het Eeuwfeest van de Koninklijke Militaire Academie, dat werd gehouden van 17 t/m 21 oktober 1928. De betonnen siervazen op de balustrades van de terrassen aan het huis zijn gevuld met bloemen of bloeiende planten en de ramen en entree zijn behangen met guirlandes.

Op de grens van tuin en trottoir is het tuinhek zichtbaar, dat hier nog altijd staat.²⁵ (Afb. 2.6.) Deze is vervaardigd uit witgepleisterde bakstenen pijlers, met elkaar verbonden door een eveneens gepleisterde, lage muur met daarboven een zwart smeedijzeren hekwerk. Twee brede inrijpoorten en drie smalle voetgangersopeningen, telkens geflankeerd door pijlers, gaven toegang tot de tuin.

Achter het tuinhek is een diversiteit aan beplanting zichtbaar. Het betreft vooral coniferen en naaldbomen die vanaf de straatzijde zorgden voor een wintergroene afscherming en daarmee privacy in de achterliggende tuin.

Een luchtfoto uit de periode 1925-1930 geeft inzicht in de totale aanleg bij villa 'Trianon'. (Afb. 2.7.) Vanaf de hoofdboort aan de Baronielaan, gesitueerd aan de noordoostzijde van het perceel, was via een gebogen grindpad de achter op het terrein gesitueerde garage te bereiken. Tevens kon men voor de villa langs rijden en via een tweede poort uitrijden. De uitrijpoort was geplaatst in het verlengde van een lang recht pad, gesitueerd direct zuidelijk van de villa, welke vanaf de Baronielaan over de volledige diepte van de tuin tot aan de tennisbaan was doorgetrokken. Vanaf de grindverharding voor het bordes van de villa leidde een kort grindpad naar een kleinere poort in het tuinhek langs de Baronielaan (precies tussen de twee grote poorten). Aan weerszijden van het tuinpad lag een gazonperk, aan de buitenzijde begrensd met lage hagen en in het midden een rechthoekig bloemperk. Vanaf het met een balustrade omgeven terras aan de achterzijde van de villa daalde een trap af naar een verdiepte, formeel ingerichte deeltuin. (Afb. 2.8.) Direct grenzend aan een grindterras was een waterbassin met bakstenen rand (vierkant met zijarmen) en daarachter een vierkant, symmetrisch ingericht bloemperk omzoomd met hagen.

Ten zuiden van de villa lag een tweede verdiepte deeltuin, min of meer cirkelvormig en eveneens symmetrisch ingericht met gazons, bloemperken, hagen en een vijver. Hagen langs de buitenzijde vormden als het ware de vorm van een Keltisch kruis. Vier tuinpaden, met aan het begin enkele gemetselde trap treden en met aan weerszijden rechthoekige bloemperken en zuilvormige taxus, leidden naar een kruisvormig bassin, omgeven door eerst een grasstrook en dan een grindpad. Het pad dat vanaf de vijver doorliep tot aan de Baronielaan was vanaf de weg toegankelijk gemaakt middels een poort in het tuinhek. Het pad dat vanaf de vijver in tegengestelde richting (naar het westen) liep kwam uit bij de met onder meer blauwe regen begroeide, betonnen pergola waarvan de restanten nog altijd in het park zijn terug te vinden. Gezien de thans nog verspreid aanwezige bijzondere boom- en heestersoorten kende de invulling van de tuinstrook rondom de verdiepte tuin een grote rijkdom en diversiteit aan beplanting. Op de luchtfoto lijkt er een afwisseling van lage en hoge beplanting zichtbaar, waar tussen een rondgaand tuinpad.

Het perceel werd aan de zuidzijde begrensd door de tuinmuur, die aan de oostzijde aansloot op het tuinhek langs de Baronielaan. Aan de westzijde eindigde de muur bij een landweg (thans het iets verhoogd liggende 'achterpad') die aan die kant de grens vormden met de achterliggende graslanden. Langs de noordgrens en buitenom de tennisbaan stond vermoedelijk een hoge haag.

²⁴ Bron: www.stadsarchief.breda.nl, Archief PRINCENH, bouwvergunningen, inv.nr. 1876-737 Uitbreiding garage Huize 'Trianon', Baronielaan 228, 1926; inv.nr. 667a, Uitbreiding garage, Baronielaan 228, 1935.

²⁵ Het hek zou gelijktijd met de stichting van huize 'Mon Repos' zijn geplaatst. (Bron: Rijksmonumentenomschrijving Villa 'Trianon', complexnr. 518955, aanwijzing op 11-12-2001.)

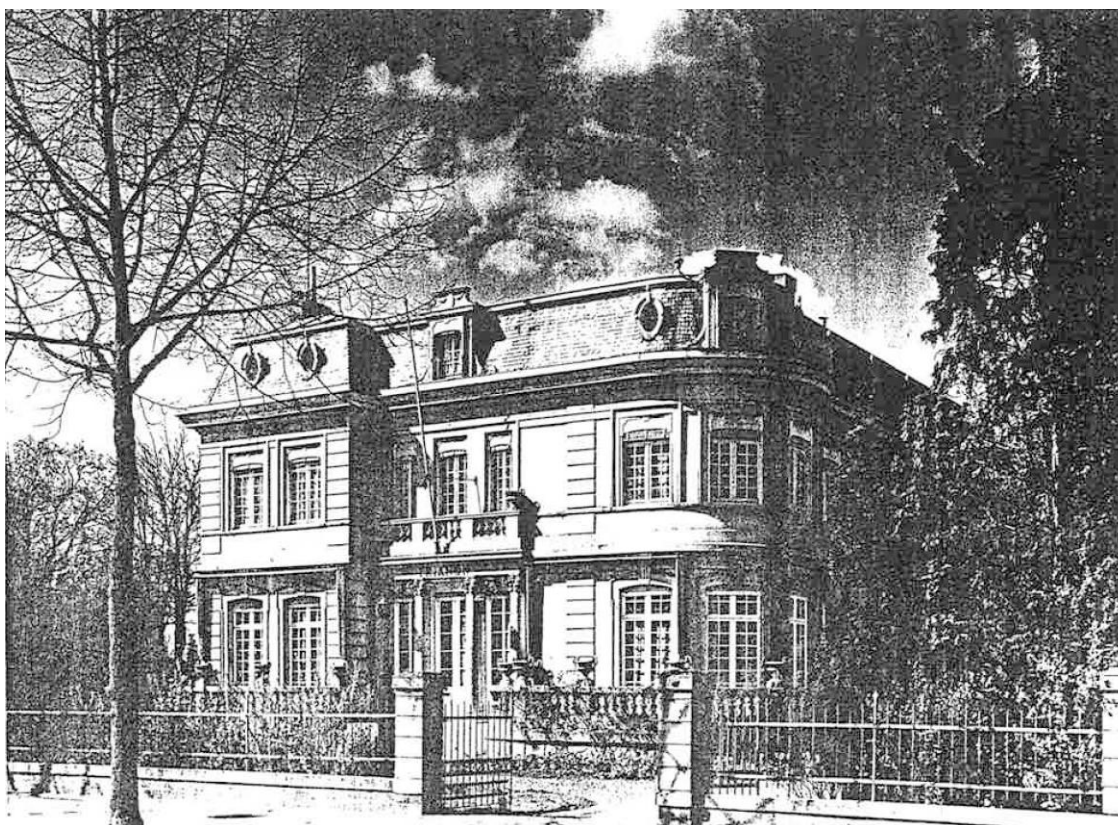
Afb. 2.9: Uitsnede van een loodrechte luchtfoto, 1952. Zomerbeeld.
(Bron: www.stadsarchief.breda.nl; Breda Beeldcollectie, id.nr. 19920402.)

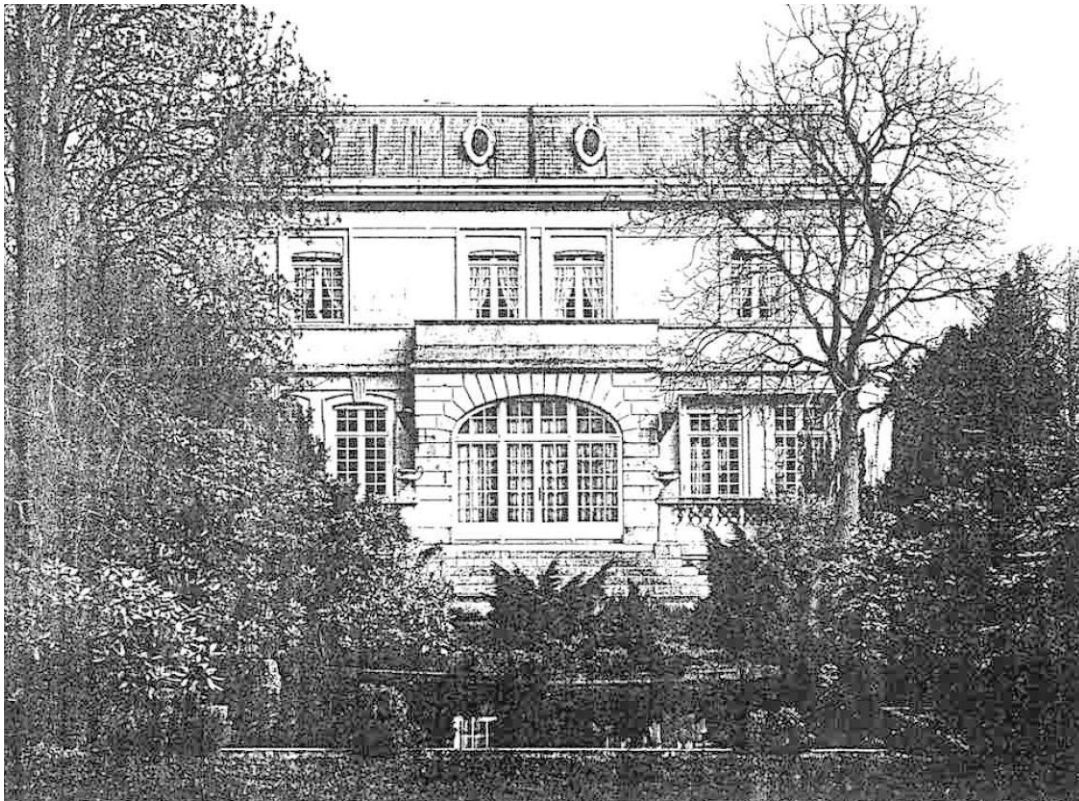
Afb. 2.10: Uitsnede van een loodrechte luchtfoto, ±1952. Winter- of vroeg voorjaarsbeeld.
(N.B. De afbeelding is door het archief gedateerd op de periode 1950-1960.)
(Bron: www.stadsarchief.breda.nl; Breda Beeldcollectie, id.nr. 19920229.)

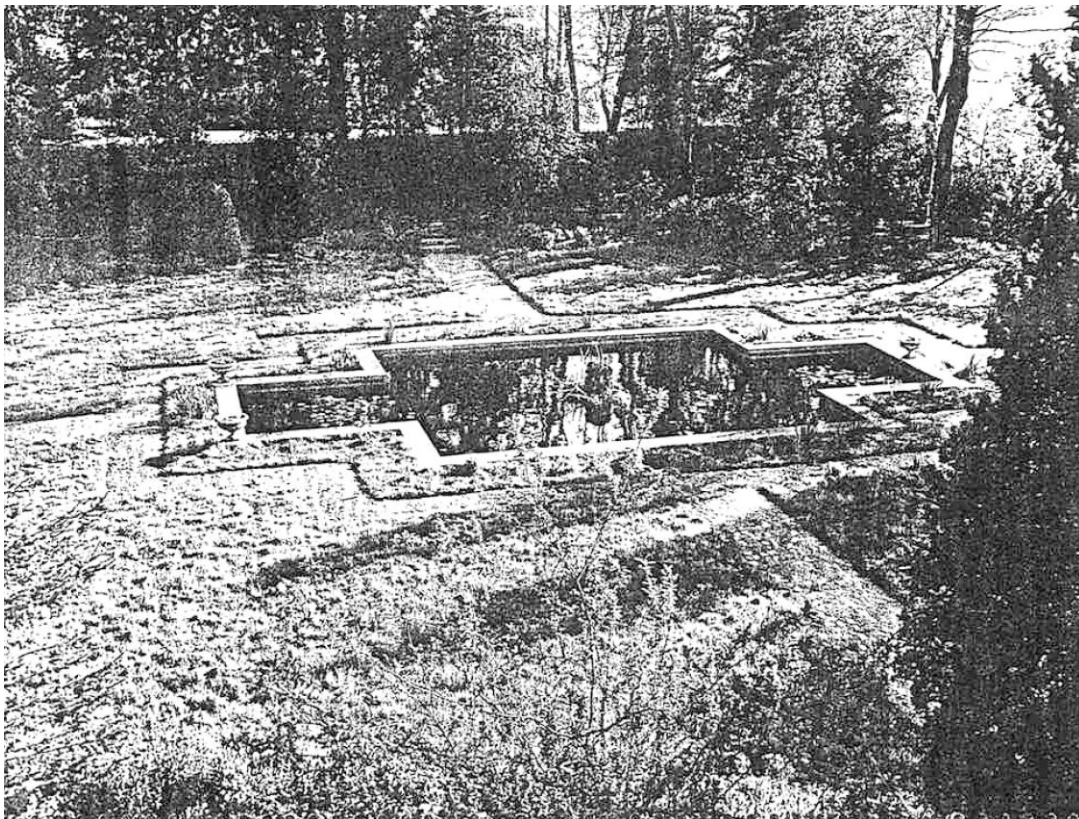
Afb. 2.11: Uitsnede van een loodrechte luchtfoto, ±1952. Zomerbeeld. (N.B. De afbeelding is door het archief niet gedateerd, maar lijkt vrijwel gelijk aan de vorige twee luchtfoto's.)
(Bron: www.stadsarchief.breda.nl; Breda Beeldcollectie, id.nr. 19920402.)

Afb. 2.12: De voorzijde van 'Trianon', gezien van af de Baronielaan. Foto uit de jaren 50.
(Bron: G. Otten, fotoboek Trianon.)

Afb. 2.13: De achtergevel met op de voorgrond het bassin in de verdiepte achtertuin. Foto uit de jaren 50.
(Bron: G. Otten, fotoboek Trianon.)

Afb. 2.14: Zicht vanaf het huis op de verdiepte zijtuin ten zuiden van de villa. Op de achtergrond een (lage?) tuinmuur. Rechts lijkt er een doorzicht op de achterliggende weilanden. Foto uit de jaren 50.
(Bron: G. Otten, fotoboek Trianon.)

De luchtfoto's geven de indruk van een moestuin, schuur en kweekbakken zuidelijk van de tuinmuur. Dit nutsterrein, doorlopend tot aan braakliggend terrein terzijde van de naastgelegen woning (thans op de hoek Baronielaan-Okeghemlaan), behoorde mogelijk ook tot het terrein van Trianon. Hiernaar is echter geen nader onderzoek verricht.

Bierbrouwer Charles Smits van Waesberghe was een vooraanstaand en tevens zeer sociaal bewogen inwoner van Breda. Van 1937 tot 1954 bekleedde hij bovendien de functie van honorair consul van België. Met ingang van 22 maart 1937 werd op villa 'Trianon' het consulaat van België gevestigd.²⁶ Tijdens de Tweede Wereldoorlog werd de villa in beslag genomen door de Duitse bezetter.²⁷ Getuige het verzoek om een 'vergoeding vanwege geleden oorlogs- en bezettingsschade', kwam 'Trianon' niet geheel ongeschonden uit de strijd.²⁸

Drie loodrechte luchtopnames en een vogelvluchtopname geven een indruk van de terreinaanleg rondom villa 'Trianon' in de jaren 1950-1955. (Afb. 2.9 t/m 2.11, 2.19 en 2.20.) Een album met foto's van de villa en tuinaanleg uit dezelfde periode (helaas zijn er alleen matige zwart-wit kopieën bewaard gebleven) geven bovendien een gedetailleerd beeld van onder andere de bassins in de verdiepte tuingedeelten ten zuiden en westen van het huis. (Afb. 2.12 t/m 2.18.)

Uit het beeldmateriaal wordt duidelijk dat de tuin in de loop der tijd versoberd was. De rechthoekige bloemperken in de gazons zijn zowel aan de voorzijde van het huis als langs de tuinpaden in de zuidelijke deeltuin niet langer zichtbaar. Het vierkante bloemperk met hagen ten westen van de villa had plaatsgemaakt voor gazon en ook de hagen rondom de zuidelijke tuin waren verdwenen. Ook het tuinpad recht voor de hoofdingang, naar de kleine poort in het tuinhek, lijkt te zijn opgeruimd of verworpen tot graspad. Het oorspronkelijk zwarte hekwerk is inmiddels wit geverfd.

De foto van de zuidelijke deeltuin toont aan dat het maaiveld oorspronkelijk vlak doorliep tot aan de rand van het bassin. (Nu is sprake van een kleine opstaande rand tussen maaiveld en onderzijde bassinrand.) Op de met beton afgedekte vijverrand stonden tuinvazen, vermoedelijk ook van beton. In het midden van de vijver staat een fontein, geconstrueerd als een kunstrots. Rondom de fontein zijn waterplanten zichtbaar. Ook in het centrum van de beide smalle uiteinden is een concentratie waterplanten te zien. Rondom de vijver lag eerst een smalle gazonstrook, waarin onregelmatig verspreid (oever?)planten stonden en daar omheen een tuinpad (vermoedelijk grind), waar de vier kruisgewijs weglappende paden op aansloten. Op de glooiingen rondom de tuin is een vrij transparante, gemengde beplanting zichtbaar.

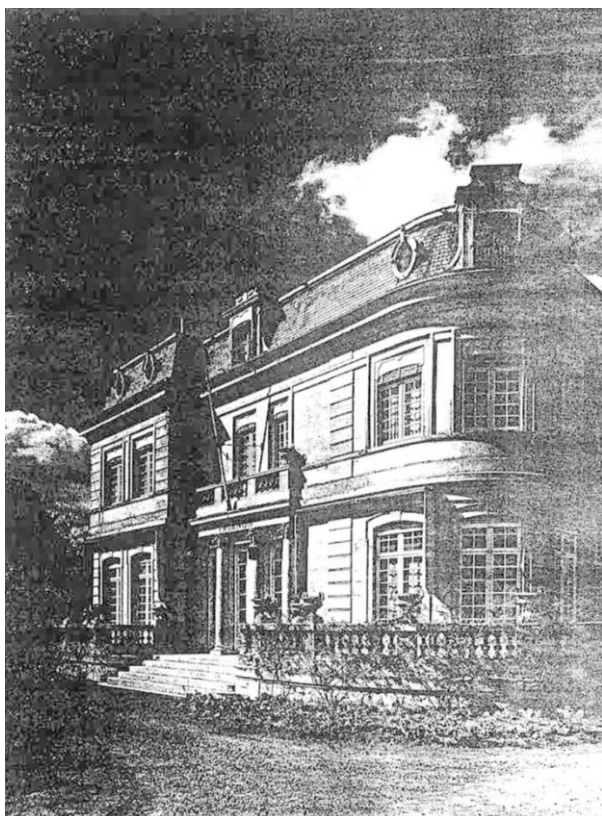
Op de afbeelding van het bassin in de verdiepte achtertuin is te zien dat ook hierin twee kunstrotsen met waterplanten waren, elk in een hoek van de vijver. Het is niet duidelijk of dit eveneens fonteinen waren. Tegen de smalle vijverrand stonden pluksgewijs kleine heesters of oeverplanten. Aan weerszijden van de vijver stond opgaande en gevarieerde beplanting met onder meer rhododendrons. Tussen de vijver en het terras zijn lage coniferen (vermoedelijk jeneverbes) te onderscheiden.

Op de vogelvluchtopname uit 1955 is te zien dat de landerijen achter 'Trianon' inmiddels ontwikkeld waren tot woonwijk. (Afb. 2.19 en 2.20.) De witte bungalows tussen Boeimeerweg en Okeghemlaan waren omstreeks 1950 gebouwd en in 1955 werd het appartementencomplex 'de Sterflat' op de hoek Okeghemlaan-Groot Engelbertlaan opgeleverd. Medio jaren 60 verrees nog het L-vormige flatgebouw aan de Okeghemlaan. (Vergelijk afb. 2.33 t/m 2.35.)

²⁶ Nieuwe Tilburgsche Courant, 19-3-1937 en 19-10-1940 (Bron: www.delpher.nl.)

²⁷ Peters, T., Oorlog en bevrijding: een jeugdherinnering, 1914. Uitgave van het Generaal Maczek Museum. (Bron: www.polenia-breda.nl.)

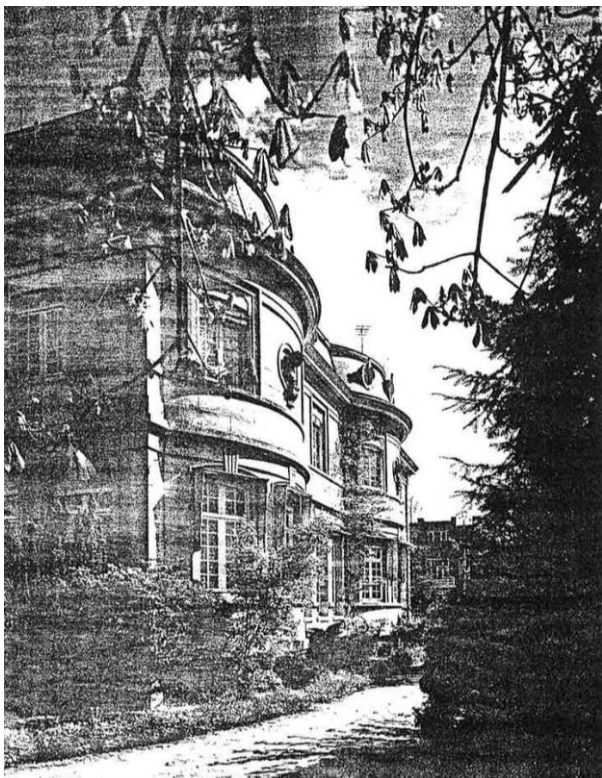
²⁸ ARC0455. Inventaris van het archief 'Firma F. Smits van Waesberghe / Brouwerij De Drie Hoefijzers, 1657-1999 [2001], nr. 446. Stukken betreffende de vergoeding vanwege geleden oorlogs- en bezettingsschade aan pand Baronielaan 228 te Breda. (Bron: collecties.breda.nl; TOEG0455.)

Afb. 2.15: Voorgevel gezien vanaf de toegangspoort. Foto uit de jaren 50. (Bron: G. Otten, fotoboek Trianon.)

Afb. 2.16: Noordelijke zijgevel. Foto uit de jaren 50. (Bron: G. Otten, fotoboek Trianon.)

Afb. 2.17: Zuidelijke zijgevel gezien vanuit westelijke richting. Foto uit de jaren 50. (Bron: G. Otten, fotoboek Trianon.)

Afb. 2.18: Zuidelijke zijgevel gezien vanuit oostelijke richting. Foto uit de jaren 50. (Bron: G. Otten, fotoboek Trianon.)

Afb. 2.19: Vogelvluchtopname, 1955; het jaar waarin de Sterflat op de hoek van de Okeghemlaan en Groot Engelbertlaan werd opgeleverd. (Bron: www.stadsarchief.breda.nl; Breda Beeldcollectie, id.nr. 19550317.)

Afb. 2.20: Detail vogelvluchtopname, 1955. (Bron: www.stadsarchief.breda.nl; Breda Beeldcollectie, id.nr. 19550317.)

Afb. 2.21: Voorzijde van de villa, gezien vanaf de Baronielaan, 1963. Links de oorspronkelijke 'uitrij-poort' .
(Bron: www.stads-archief.breda.nl; Breda Beeldcollectie, id.nr. 19630238.)

Afb. 2.22: Zicht vanaf de hoofdpoort op de voor- en noordelijke zijgevel, 1977. Rechts op de achtergrond is de glazen, overdekte verbindingsgang naar de kapel (voorheen garage) zichtbaar.
(Bron: www.stadsarchief.breda.nl; Breda Beeldcollectie, id.nr. JVG197706XX114.)

Afb. 2.23: Zicht op de voorgevel vanaf de kleine poort in het tuinhek, 1977. (Bron: www.stadsarchief.breda.nl; Breda Beeldcollectie, id.nr. JVG197706XX112.)

Afb. 2.24: Zicht op de voorgevel en tuinhek (links de oorspronkelijke uitrijpoort en rechts de kleine poort), 1978. (Bron: beeldbank.cultureelerfgoed.nl; id.nr. 191358.)

2.4. Herbestemming als tehuis en later kantoorruimte (1957-heden)

Na het overlijden van Charles Smits van Waesberghe in 1956 werd 'Trianon' door de erfgenamen verkocht. Het huis werd verworven door de Stichting Katholieke Bijstand voor Gerefpatrieerden, waarna in de loop van 1958 de eerste nieuwe bewoners arriveerden in het 'Tehuis voor Gerefpatrieerde Bejaarden', afkomstig uit Indonesië.²⁹

In de loop der jaren werd het huis aangepast naar de nieuwe functie. Nadat in 1962 de garage was omgebouwd tot kapel werd in het daaropvolgende jaar vanuit de villa een glazen verbindingsgang aangelegd.³⁰ (Afb. 2.22.)

In de tuin zijn geen grote veranderingen aangebracht. Wel kreeg op enig moment het rechte tracé van het hoofdpad zuidelijk van het huis een slingerend verloop, mogelijk om te voorkomen dat vanaf de straatkant direct naar het achterliggende terrein kon worden gezien. Ook werden er verspreid een aantal vaste zitbanken geplaatst. (Afb. 2.28.)

Incidenteel werden er in het terrein ingrepen gedaan, zoals in 1964 het vernieuwen van de berg- en rijwielbergplaats en afscheiding langs de noordgrens van het perceel.³¹ In 1971 wordt melding gemaakt van de realisatie van een tijdelijk houten gebouw.³² Mogelijk betreft dit de nog altijd in het terrein aanwezige (vervallen) blokhut of de (deels gemetseld/deels uit hout opgetrokken) open schuur/houtopslag.

De verouderde voorzieningen en hoge kosten zorgden ervoor dat na bijna twintig jaar de huisvesting van bejaarden werd beëindigd. In september 1977 verhuisden de toenmalige 37 bewoners naar een nieuw tehuis in Den Bosch.³³

'Trianon' werd wederom te koop aangeboden, ditmaal als potentieel herontwikkelingsproject.³⁴ Na onderhandelingen met de gemeente Breda en bouwfirma Bakker uit Rotterdam, vonden plannen om het pand te slopen of om het pand te verbouwen tot wooneenheden voor een- en tweepersoonshuishouden echter geen doorgang.³⁵

Uiteindelijk kreeg de villa een bestemming als kantoor van de firma Belaf Accountants B.V.. In 1977 werd het pand door de nieuwe eigenaar gerestaureerd door Weyts Architecten uit Bergen op Zoom. In 1978-1979 volgde een uitbreiding met een nieuwe kantoorvleugel. Dit rechthoekige bijgebouw in historiserende stijl naar ontwerp van J. Franken uit Bergeyk, is middels een korte gang direct verbonden met de villa en verrees op de plek van de afgebroken kapel (voorheen de garage).³⁶ Het pad tussen hoofdpoot en nieuwe gebouw werd voorzien van klinkerbestrating.

Vermoedelijk is in dezelfde periode de tuin vereenvoudigd. Belangrijkste aanpassingen werden gedaan in de westelijke zijtuin waarbij het maaiveld is vergraven (mogelijk met de intentie om waterstagnatie te verhelpen) en een aangepaste padenloop rondom de vijver gecreëerd. De paden buitenom de zijtuin en in de achtertuin zijn (geleidelijk) verdwenen. De betonnen pergola is in verval geraakt en overwoekerd. De verharding van de tennisbaan is op enig moment verwijderd, waarna tussen de restanten van coniferenhagen een natuurlijke bosbegroeiing is ontstaan.

Waarschijnlijk om de rust en privacy voor het personeel te verbeteren is in 1980 de tuinmuur aan de zijde van de Okeghemlaan verhoogd.³⁷ Om die reden zal ook wintergroene beplanting (laurierkers, coniferen, bamboe etc.) zijn aangebracht langs de Baronielaan.

Vanaf 2015 biedt Belaf Accountants het pand te koop aan en zijn de meeste kantooractiviteiten naar elders verplaatst.³⁸

²⁹ Bron: www.stadsarchief.breda.nl, raadsnotulen.

³⁰ Bron: www.stadsarchief.breda.nl, Archief OW-BWT, bouwvergunningen, inv.nr. 688 Wijziging voormalig koetshuis tot kapel, Baronielaan 228, 1962; inv.nr. 688 Bouw gang tussen hoofdgebouw en kapel, 1963.

³¹ Bron: www.stadsarchief.breda.nl, Archief OW-BWT, bouwvergunningen, inv.nr. 688 Vernieuwen bestaande berg- en rijwielbergplaats en afscheiding, 1964.

³² Bron: www.stadsarchief.breda.nl, Archief OW-BWT, bouwvergunningen, inv.nr. 688 Bouw tijdelijk houten gebouw, 1971.

³³ De Stem, 24 februari 1977; De Stem, 17 september 1977. (Bron: www.stadsarchief.breda.nl/collecties/bibliotheek)

³⁴ De Stem, 9 juni 1977. (Bron: www.stadsarchief.breda.nl/collecties/bibliotheek)

³⁵ De Stem, 23 augustus 1977. (Bron: www.stadsarchief.breda.nl/collecties/bibliotheek)

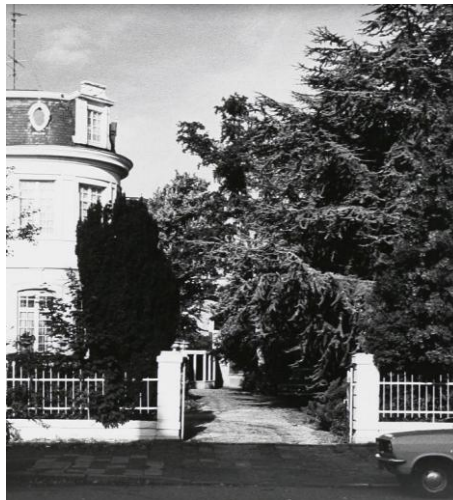
³⁶ Bron: www.stadsarchief.breda.nl, Archief OW-BWT, bouwvergunningen, inv.nr. 19409 Verbouwing en wijziging, 1978.

³⁷ Bron: www.stadsarchief.breda.nl, Archief OW-BWT, bouwvergunningen, inv.nr. 29228 Verhogen tuinmuur, 1980.

³⁸ BN DeStem 22-12-2015, Kapitale villa in de verkoop. (Bron: www.stadsarchief.breda.nl.)

Afb. 2.25: Zicht op de kleine poort vanaf de Baronielaan, 1978. (Bron: beeldbank.cultureelerfgoed.nl; id.nr. 19940894.)

Afb. 2.26: Zicht op de hoofdpoot van de Baronielaan, 1978. (Bron: beeldbank.cultureelerfgoed.nl; id.nr. 19940893.)

Afb. 2.27: Zicht op de voor- en noordelijke zijgevel, 1978. Rechts op de achtergrond is de glazen, overdekte verbindingsgang naar de kapel (voorheen garage) zichtbaar. (Bron: beeldbank.cultureelerfgoed.nl; id.nr. 191359.)

Afb. 2.28: Zicht vanuit de tuin op de zuidelijke zijgevel, 1978. (Bron: beeldbank.cultureelerfgoed.nl; id.nr. 194.183.)

Afb. 2.29: Zicht op de voorgevel, 1990.
(Bron: beeldbank.cultureelerfgoed.nl; id.nr. PNB001009810.)

Afb. 2.30: Zicht vanaf de Baronielaan op de villa, 1990. Op de foto is nog het originele hekwerk zichtbaar in de hoofdboort. (Bron: beeldbank.cultureelerfgoed.nl; id.nr. PNB001009811.)

Afb. 2.31: Vogelvluchtopname vanuit het zuidoosten, datum onbekend [na de bouw van de uitbreidingsvleugel in 1978-1979]. (Bron: www.stadsarchief.breda.nl; Breda Beeldcollectie, id.nr. 19902069.)

Afb. 2.32: Uitsnede van de Chromotopographische Kaart, 1940. (Bron: www.topotijdrijzen.nl, bonneblad 624 Breda, uitgave 1940.)

Afb. 2.33: Uitsnede van de Chromotopographische Kaart, 1948. (Bron: www.topotijdrijzen.nl, bonneblad 624 Breda, uitgave 1948.)

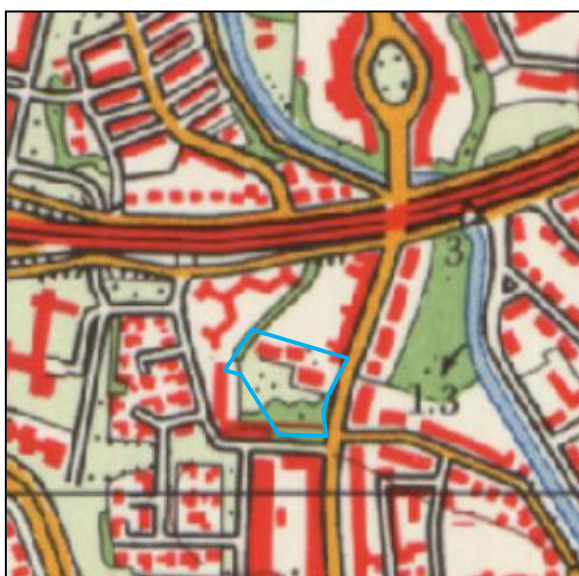

Afb. 2.34: Uitsnede van de Chromotopographische Kaart, 1959. (Bron: www.topotijdrijzen.nl, bonneblad 624 Breda, uitgave 1959.)

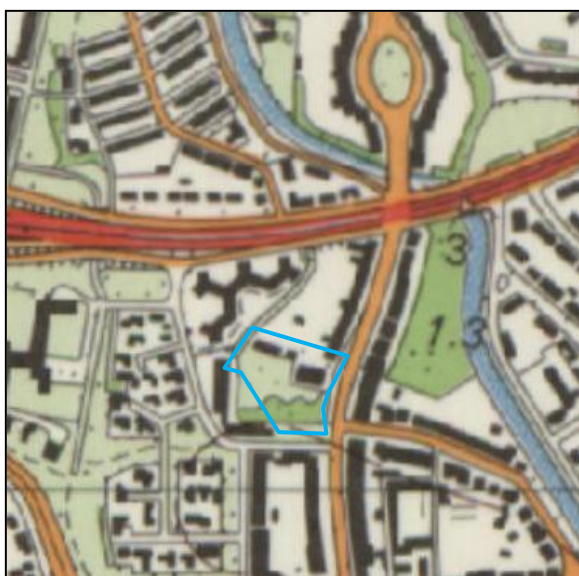

Afb. 2.35: Uitsnede van de Chromotopographische Kaart, 1967. (Bron: www.topotijdrijzen.nl, bonneblad 624 Breda, uitgave 1967.)

Afb. 2.36: Uitsnede van de Chromotopographische Kaart, 1980. (Bron: www.topotijdrijzen.nl, bonneblad 624 Breda, uitgave 1980.)

Afb. 2.37: Uitsnede van de Chromotopographische Kaart, 1989. (Bron: www.topotijdrijzen.nl, bonneblad 624 Breda, uitgave 1989.)

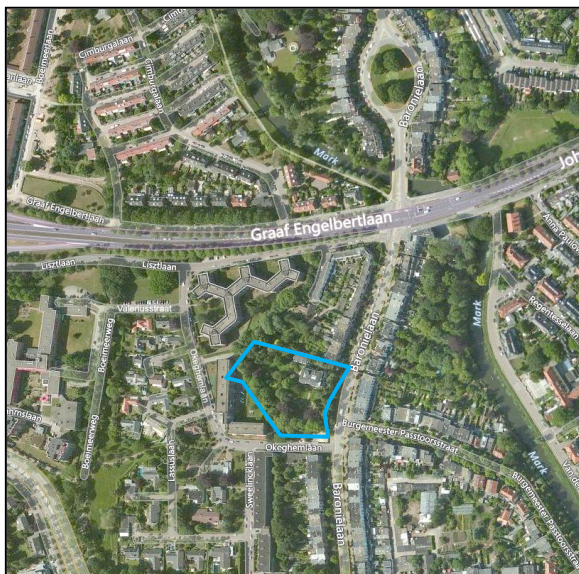

Afb. 2.38: Uitsnede van de Chromotopographische Kaart, 1999. (Bron: www.topotijdrijzen.nl, bonneblad 624 Breda, uitgave 1999.)

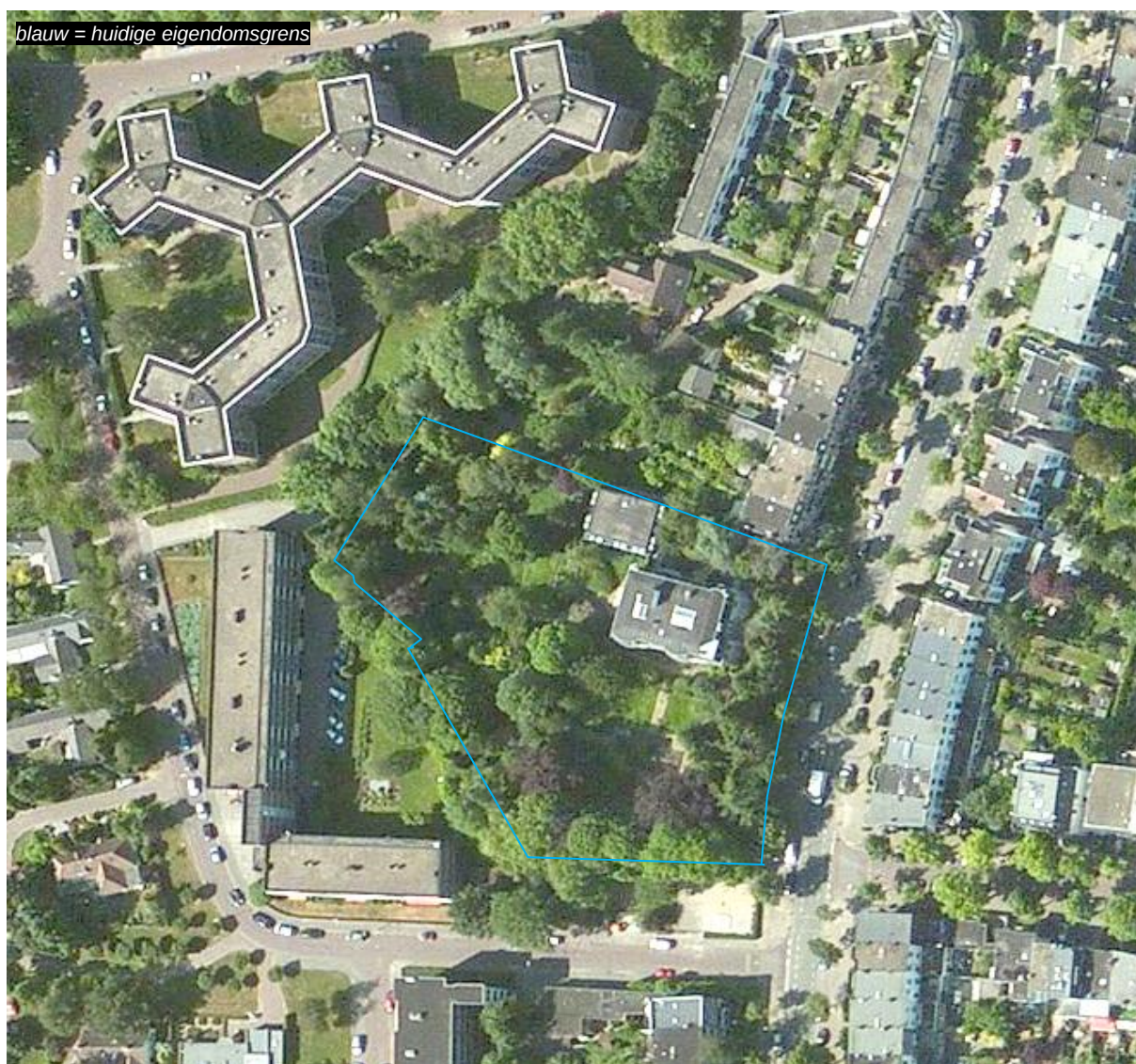

Afb. 2.39: Uitsnede van de Chromotopographische Kaart, 2009. (Bron: www.topotijdrijzen.nl, bonneblad 624 Breda, uitgave 2009.)

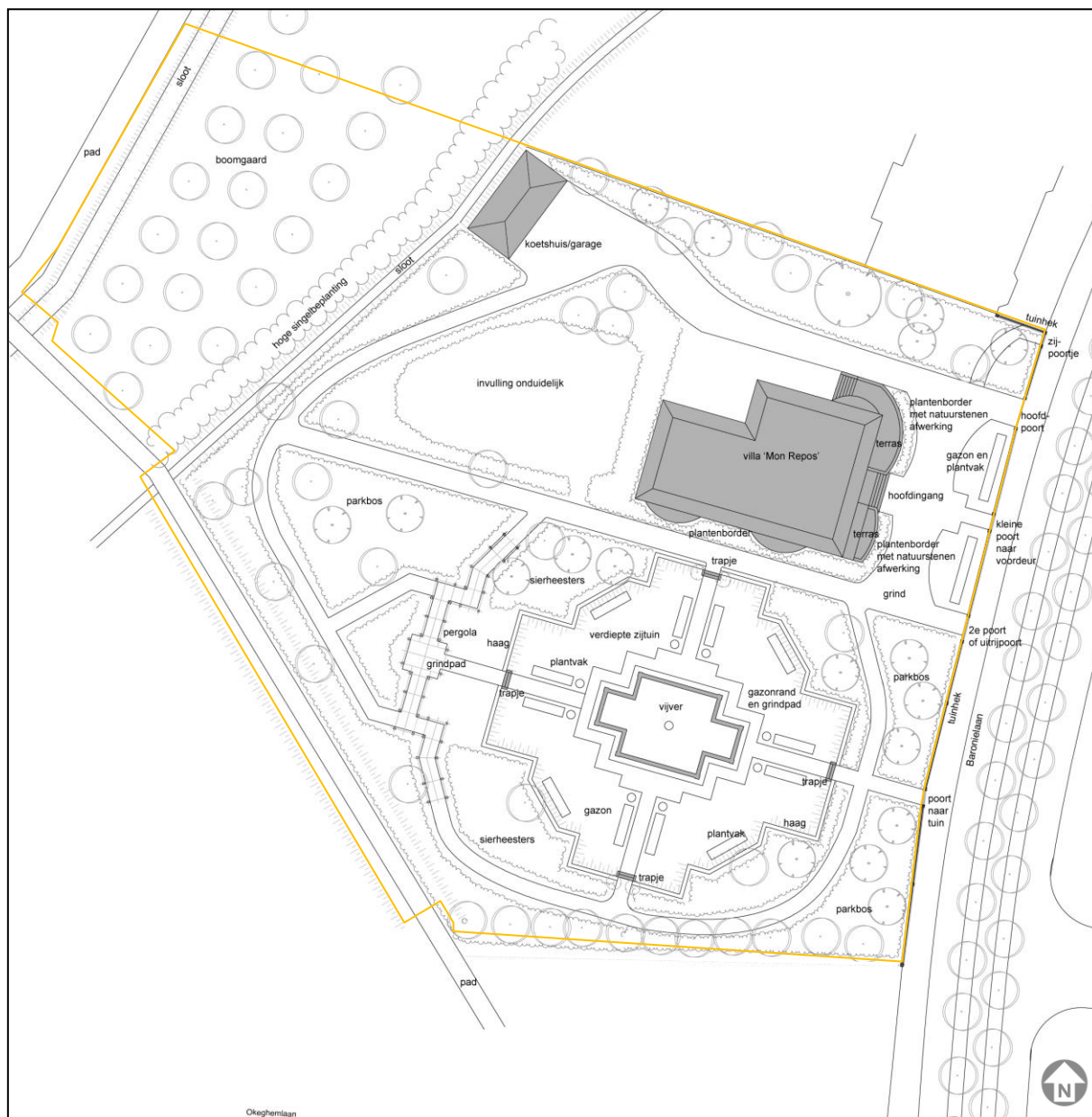
Afb. 2.40: Uitsnede van loodrechte luchtfoto, ±2016. (Bron: www.bing.com/maps.)

Afb. 2.41: Recente loodrechte luchtfoto. (Bron: www.bing.com/maps.)

Afb. 2.42: Reconstructie van de tuin kort na de voltooiing van de villa in 1910. In geel de huidige perceelsgrens.

2.5. Samenvatting

De exacte verschijningsvorm van de vroegste tuinaanleg en de villa (toen nog in L-vorm) blijft gedeeltelijk onduidelijk. Doch op basis van het bewaard gebleven historisch beeld- en documentatiemateriaal in combinatie met de huidige terreinsituatie kan nevenstaande reconstructie gemaakt worden. (Afb. 2.42.) Aangenomen wordt dat het tuinhek langs de Baronielaan en de verdiepte zijtuin met kruisvormige vijver, trappetjes en gedetailleerd beplantingsschema direct met de bouw van de villa in 1908-1910 zijn aangelegd. Ook de pergola wordt beschouwd als onderdeel van de vroegste aanleg gezien de relatie met de padenstructuur in de verdiepte tuin, de details en verfijnde materialisering in beton, overeenkomstig het vijverbassin. De randafwerking met natuurstenen keien langs de borders aan de voorzijde van de villa lijkt eveneens origineel.

De verdiepte achtertuin met vijver en een (thans verdwenen) vierkante parterre zijn mogelijk pas gerealiseerd na toevoeging van het aangrenzende perceel (oorspronkelijk boomgaard, gescheiden van de tuin door een sloot en singel) en de verbouwing van de villa in 1923 tot rechthoekige plattegrond met het verhoogde terras aan de achtergevel. (Afb. 3.2.) Hoewel ook dit vijverbassin uit beton is vervaardigd, is een ander beton gebruikt dan bij het (waarschijnlijk oudere) kruisvormige bassin en is vooral de randafwerking aanzienlijk minder verfijnd. De parterretuin met lage haagjes en bloemvakken werd voor 1952 (volgens luchtfoto) opgeruimd, waarna de ruimte is omgevormd tot gazon.

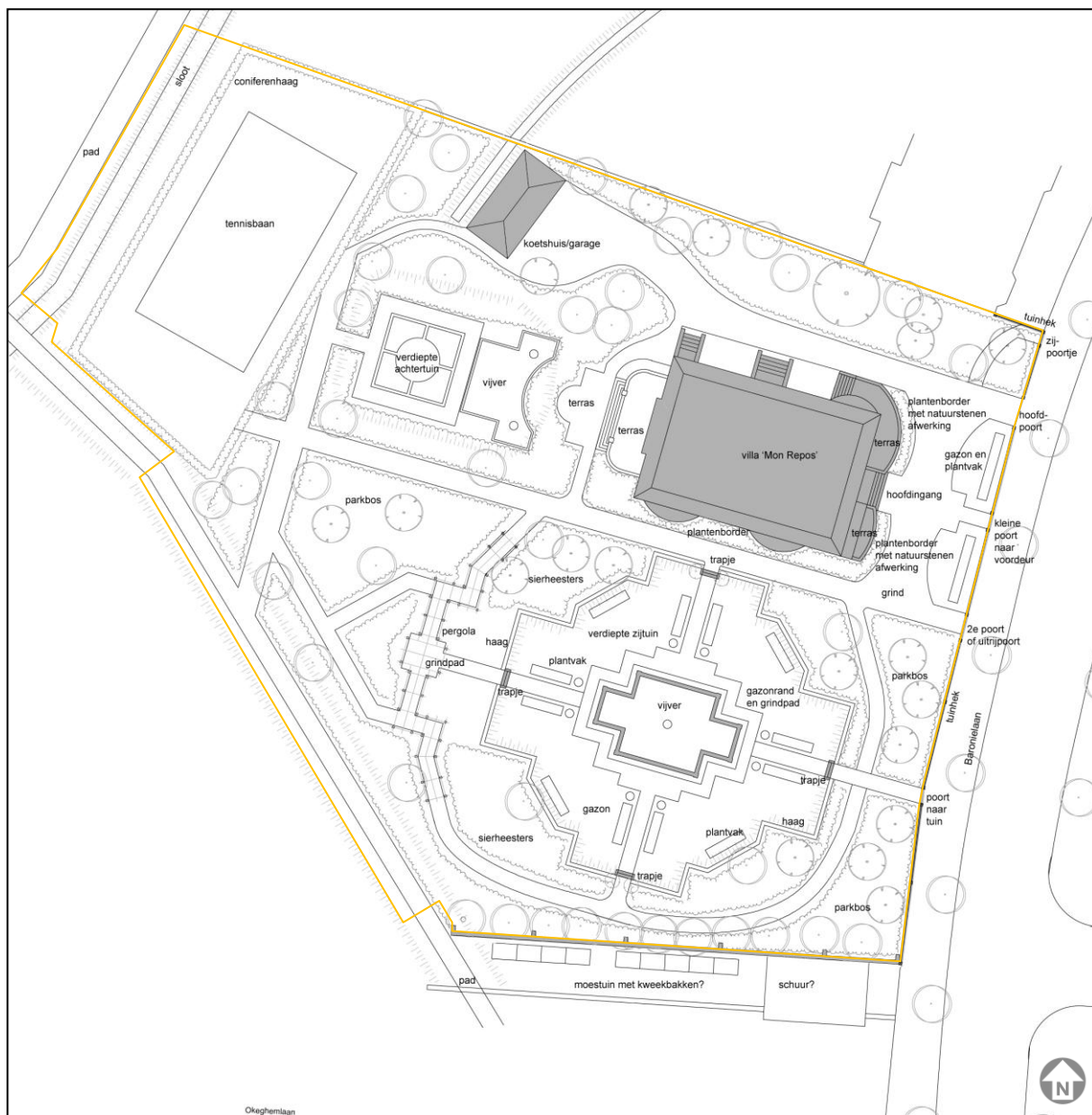
De thans nog verspreid in de zij- en achtertuin aangetroffen natuurstenen zijn van een andere vorm (meer blokvormig) en steensoort dan de natuursteen in de borders aan de voorzijde van de villa. Dit kan er op duiden dat ook deze in een latere fase als versiering in de tuin geïntroduceerd zijn.

Het is onduidelijk wanneer de huidige gemetselde tuinmuur langs de zuidgrens van de tuin is gerealiseerd. Het is mogelijk dat reeds bij aanleg van de tuin een muur is geplaatst. Een vogelvluchtopname uit 1955 is de vroegste afbeelding waarop duidelijk een muur zichtbaar is. (Zie afb. 2.19.) Die muur heeft echter een ander uiterlijk dan de huidige (zonder uitgewerkte vlakken, lager) en lijkt uit twee afzonderlijke delen te bestaan. Uit het metselwerk van de huidige ruim 3 meter hoge muur lijkt dan ook af te lezen dat de muur in meerdere fases is geconstrueerd, waarbij de tuinmuur in ieder geval een keer verhoogd is.

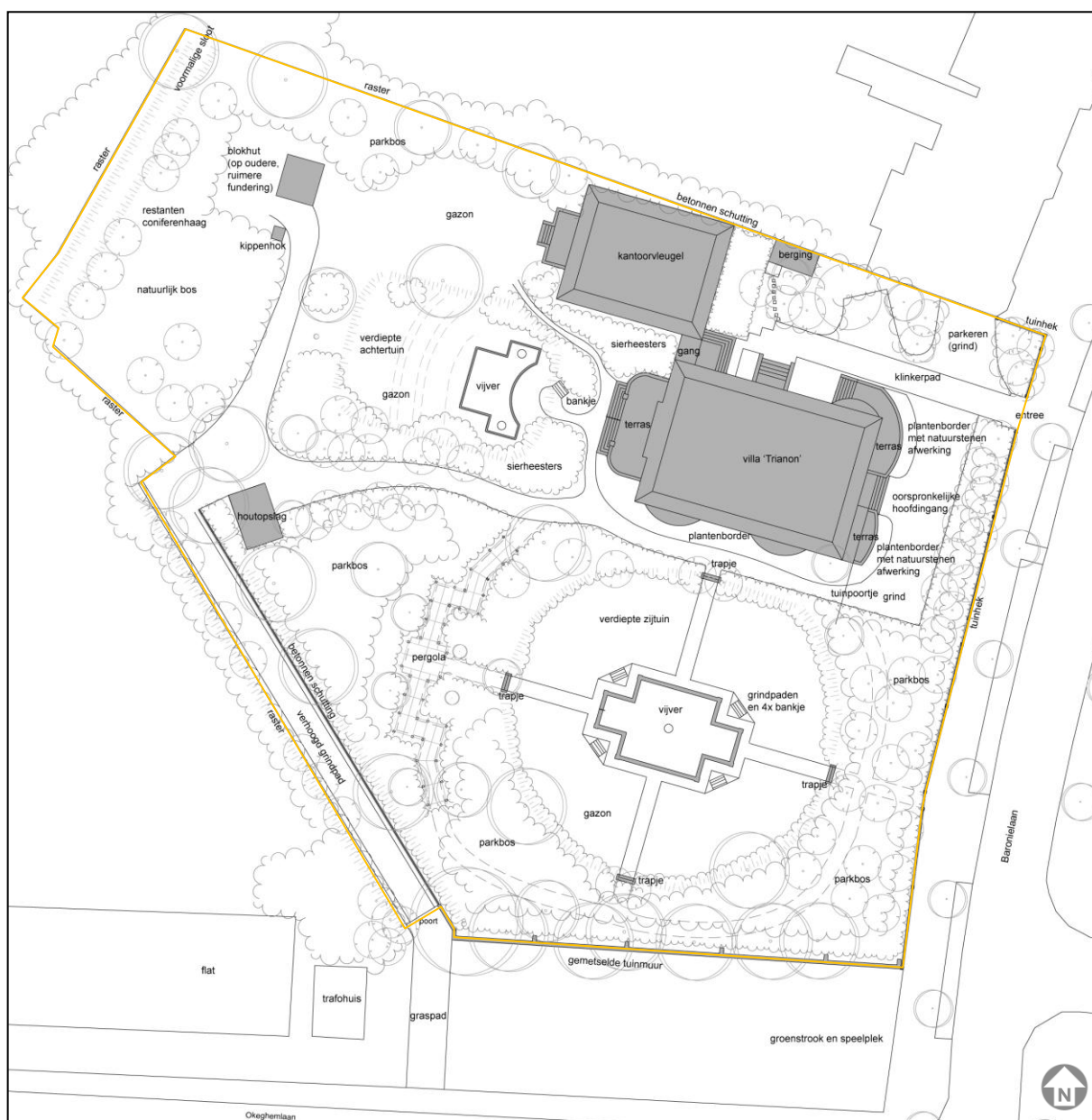
Gezien de materialisering is de betonnen schutting langs het achterpad van jongere datum. Deze werd mogelijk pas gerealiseerd in de jaren 50 als extra afscherming naar de tuin, toen de landerijen achter Trianon werden ontwikkeld tot woonwijk.

Het oorspronkelijke koetshuis (garage) ten noordwesten van de villa werd in de jaren 20 tweemaal uitgebreid. Begin jaren 60 werd het gebouw omgevormd tot kapel ten dienste van het toenmalige tehuis en kreeg het een glazen verbindingsgang met de villa. Hoe het gebouw en erf er uit hebben gezien is onbekend. In verband met de nieuwbouw van de kantoorvleugel in 1978-1979 is dit terreingedeelte geheel gesaneerd.

Terwijl voor die tijd al sprake was van een verminderd onderhoudsniveau, heeft de tuin na 1958 sterk ingeboet in detaillering en uitstraling. Desondanks zijn de oorspronkelijk bedoelde ruimtelijkheid en hoofdstructuur nog herkenbaar en zijn er diverse oude elementen bewaard gebleven.

Afb. 2.43: Reconstructie van de tuin na de verbouwing van de villa in 1923. In geel de huidige perceelsgrens.

Afb. 2.44: Plattegrond van de huidige situatie. In geel de huidige perceelsgrens.

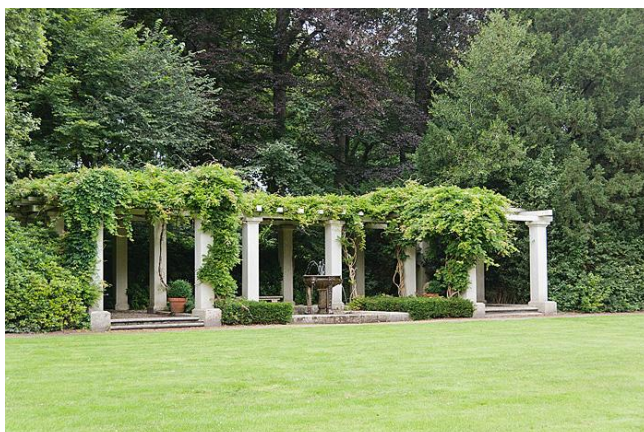
Afb. 3.1 en 3.2: Vergelijking historisch beeld en recent beeld van een villatuin met hoogteverschillen, betonnen vijver en gemetselde trappen. Villatuin, Rust en Vreugdlaan 5 te Wassenaar. (Bron: beeldarchief SB4.)

Afb. 3.3 t/m 3.5: Voorbeeld van een begin 20^e eeuwse pergolaconstructie van gewapend beton met het uiterlijk van hout, op een gemetselde plint. Villa Dalhoeve, Lage Duin en Daalseweg 29 te Bloemendaal. (Bron: beeldarchief SB4.)

Afb. 3.6: Voorbeeld van een pergola met betonnen staanders en houten liggers. Villa Jongerius aan het Merwedekanaal te Utrecht (Bron: beeldarchief SB4.)

Afb. 3.6: Voorbeeld van een U-vormige betonnen pergola. Buitenplaats De Hartekamp te Heemstede. De pergola is een ontwerp van tuinarchitect H.A.C. Poortman uit 1909. (Bron: www.hv-hb.nl; historische vereniging Heemstede-Bennebroek.)

3. TUIN IN CONTEXT

3.1. Architectonische Tuinstijl

De tuin bij villa Trianon is een typisch voorbeeld van een aanleg in Architectonische Tuinstijl. Vanaf omstreeks 1906 werden in de kleinere tuinen bij nieuw gebouwde villa's veel gemetselde elementen, zoals trappen, keermuren en bassins toegepast, gegroepeerd in een symmetrisch patroon rondom een assenstelsel dat op het huis georiënteerd was en nadrukkelijk van de gevelindeling was afgeleid. Een dergelijke aanleg werd in grote tuinen en parken soms ook als deeltuin bij een bijgebouw aangelegd, zoals een oranjerie.

Het ontstaan van de Architectonische Tuinstijl hing nauw samen met vernieuwingen in de bouwstijl. Kenmerkend voor het begin van de 20^e eeuw zijn architecten, die naast het huis ook de bijbehorende tuin ontwerpen. De tuin was tot dan toe het exclusieve terrein van de tuinarchitect. Als bouw materiaal voor de gemetselde tuinelementen werd vaak hetzelfde bouw materiaal, zoals de soort baksteen, gebruikt als waaruit het huis was opgetrokken, om op deze wijze een zorgvuldige eenheid tussen huis en tuin te creëren. Ook de toepassing van betonnen sierelementen (gegoten of als bouw materiaal) in het exterieur van gebouwen en in de tuin (bijvoorbeeld tuinvazen en -beelden) was in deze tijd gebruikelijk.

Deed men in de periode van de Landschapsstijl moeite de bestaande geometrische aanleg zoveel mogelijk om te vormen of te maskeren, in het begin van de twintigste eeuw werden juist weer sterk symmetrische elementen aan de tuinen en parken toegevoegd. In het beplantingsplan werd veelal de symmetrie van de tuin benadrukt. Tussen en in de muurwerken werden naast kleine heesters en vaste planten ook rotsplantjes gebruikt en ook complete rotstuinen met natuurstenen blokken kwamen voor. Om bassins van beplanting te kunnen voorzien moesten ze beschikken over aanpassingen, zoals plantkuilen in de bodem of een verhoogd plateau voor moerasplanten. Waterplanten werden ook gecombineerd met in de jaren 20 populaire fontein en (kunst)rotswerk³⁹

³⁹ Blok, E. en B. Lang, *Villatuinen in Nederland 1900-1940*, Amersfoort/Wageningen, 2008.
Oldenburger-Ebbers, C.S., A.M. Backer en E.Blok, *Gids voor de Nederlandse Tuin- en Landschapsarchitectuur Deel Zuid, Zeeland, Noord-Brabant en Limburg*, Rotterdam, 2000.

Afb. 3.1: August van Spaendonck op ongeveer 29-jarige leeftijd, ± 1898.
(Bron: www.regionaalarchieftilburg.nl, fotonr. 652862, met dank aan G.Otten.)

Afb. 3.2: August van Spaendonck op latere leeftijd.
(Bron: www.regionaalarchieftilburg.nl, fotonr. 652859, met dank aan G. Otten.)

Afb. 3.3: Villa aan de St. Josephstraat nr. 67 (voor 1924 nr. 21) te Tilburg. Door A.J.C. van Spaendonck ontworpen voor J.C. van de Mortel. (Bron: www.geheugenvantilburg.nl.)

3.2. Architect Aug.J.C. van Spaendonck

August (of Guust) van Spaendonck wordt geboren in 1870 te Tilburg.⁴⁰ In 1881 verruult hij zijn geboorteplaats voor Sint Michelsgestel, vermoedelijk volgt hij daar onderwijs aan een kostschool.⁴¹ Uit correspondentie blijkt dat hij zich vervolgens enige tijd aansluit bij een Jezuïetenorde. Daar treedt hij in 1889 of 1900 uit om vervolgens voor enkele jaren terug te keren naar zijn ouderlijk huis. In die periode (1901) publiceert hij een brochure waarin hij zich keert tegen het ontwerp van de Wet op Arbeid en Rusttijden. Daaruit blijkt dat Van Spaendonck op politiek en sociaal vlak, conservatieve inzichten ten toon spreidde.⁴²

In 1903 verhuist Van Spaendonck naar Amsterdam. In 1910 treedt hij in het huwelijk met Elisabeth Kuinders⁴³, waarna het echtpaar met hun dochter⁴⁴ op de Heerengracht 399 woont.

Over een (vervolg)opleiding van August is niets bekend, maar vanaf 1903-1904 tot (op zijn laatste) 1917 is hij vanuit Amsterdam, later ook vanuit Parijs, actief als binnenhuisarchitect. Veel van zijn correspondentie is in het Frans, wat op een Franstalig opvoeding en/of onderwijs kan duiden.

In december 1904 plaatst Van Spaendonck een advertentie waarin hij zich aanbiedt als binnenhuisarchitect ('*architecture interieure*') en zich directeur noemt van de firma A.A. de Mariantoinig & Cie. gevestigd aan de Keizersgracht 443 te Amsterdam.⁴⁵ Deze vennootschap was op 29 juli 1902 opgericht door Van Spaendonck (destijds met als beroep 'industriële') en de eveneens te Amsterdam woonachtige Joanna Maria Catharina Alferink, met als doel de vervaardiging en verkoop van kunstbloemen.⁴⁶ Vanaf 1905 adverteert Van Spaendonck met '*Invention Loukeia*' (een van de soorten kunstbloemen die de firma vervaardigt) en '*Six Médailles d'or aux Exp. Internat*', oftewel op internationale tentoonstellingen gewonnen medailles.⁴⁷

Op 22 december 1906 wordt de vennootschap ontbonden. Van Spaendonck krijgt echter de bevoegdheid de firmanaam voor eigen zaken te blijven voeren.⁴⁸

Naast interieurs zijn ook voorbeelden van villa's bekend, die Van Spaendonck in hun geheel ontwierp, veelal als 'omhulsel' voor zijn interieurs. Mogelijk werkt hij daarvoor samen met bouwkundig architecten, die het exterieur van de villa ontwierpen en verantwoordelijk waren voor de technische kant van de bouw.

Zijn ontwerp voor een villa te Heemstede voor Jhr. Deutz van Lennep dateert uit 1906. In deze villa moesten de betimmeringen van een huis in Leiden en een geschilderd plafond van een huis te 's-Gravenhage worden overgebracht. Van Spaendonck heeft samen met zijn tekenaars verschillende reizen naar Heemstede, Leiden, Den Haag en Parijs gemaakt, maar de bouw van de villa ging niet door. Dat leidde tot een proces en krantenartikelen en vandaar dat wij nu nog van deze plannen op de hoogte zijn. Het zegt ook een en ander over de werkwijze van Van Spaendonck, want zijn specialisme betrof het herplaatsen van oude elementen op een nieuwe locatie.

Misschien wel zijn meest bekende 'reconstructiewerk' betreft de in 1907 uitgevoerde inrichting van de balzaal in het kasteel Marquette, eveneens te Heemskerk. De aankleding van de zaal in zware Lodewijk XIV-stijl was afkomstig van het huis Assumburg en in 1907 door Van Spaendonck aangepast en verplaatst: betimmeringen, plafond, deuren en pilasters met verguld snijwerk, schoorsteenpartij met zwart marmeren schouw en spiegel. Het Bouwkundig Weekblad plaatste er een artikel over, waarin

⁴⁰ Augustustinus (August of Guust) Josephus Cornelis van Spaendonck (1870-1963).

⁴¹ Indien geen andere bronvermelding is aangegeven, is de tekst in deze paragraaf ontleend aan de 'Aantekeningen Trianon', geschreven door dhr. G. Otten, werkzaam bij Team Erfgoed van de gemeente Breda.

⁴² Nieuwe Tilburgsche Courant 21-5-1901: *Is onze Industrie het hiermede eens?* door August J.C. van Spaendonck te Tilburg. *De brochure richt zich tegen het advise der Kamer van Arbeid voor Wolindustrie te Tilburg gegeven omtrent het ontwerp 'Wet op Arbeid en Rusttijden'*. (Bron: www.delpher.nl.)

⁴³ Elisabeth (Liesbeth) Clara Eugenia Francisca Maria Kuinders (1883-1938), geboren te Amsterdam, in 1910 te Hilversum gehuwd met Augustus van Spaendonck. (Bron: www.myheritage.nl.)

⁴⁴ Rozalia (Roosje) Josepha Elisabeth Theresia Maria (Roosje) van Spaendonck (1912-). Zij huwde in 1932 haar volle neef Cornelius Joannes Antonius Ignatius Josephus Maria Verschure (1901-). Hij was een zoon van het echtpaar Verschure-van Spaendonck, geboren in Antwerpen maar had zijn latere jeugd doorgebracht op huize 'Mon Repos' aan de Baronielaan. (Bron: www.myheritage.nl.)

⁴⁵ De Tijd: godsdienstig-staatkundig dagblad 7-12-1904. Vergelijkbare advertenties werden een jaar lang maandelijks herplaatst. (Bron: www.delpher.nl.)

⁴⁶ Nederlandsche staatscourant 2-8-1902. (Bron: www.delpher.nl.)

⁴⁷ De Tijd: godsdienstig-staatkundig dagblad 19-8-1905. (Bron: www.delpher.nl.)

⁴⁸ Nederlandsche Staatscourant 3-1-1907. (Bron: www.delpher.nl.)

Afb. 3.4: Villa 'Pea-park' tijdens de bouw in 1913. De indrukwekkende betonnen constructie die aan de villa ten grondslag ligt is goed te zien. (Bron: www.thuisinbrabant.nl; collectie Gemeente Helmond, fotonr. 100257.)

Afb. 3.5: Zicht op villa 'Pea-park' kort na de voltooiing in 1914, prentbriefkaart. (Bron: www.delcampe.net.)

Afb. 3.6: Zijaanzicht op villa 'Pea-park' kort na de voltooiing in 1914, prentbriefkaart. (Bron: helmond.blogspot.com.)

staat geschreven: *'De voorbereidende studies voor de restauratie, het ontwerpen der definitieve plannen en de uitvoering van het reconstructie-werk, werden opgedragen aan den heer August J.C. van Spaendonck, te Amsterdam, architect-directeur der firma A. A. de Mariantoinig en Co., te Amsterdam. Deze firma, die ook hare bureaux te Parijs heeft, houdt zien uitsluitend bezig met dergelijk werk.'*⁴⁹

In 1909 maakt van Spaendonck het ontwerp voor villa 'Mon Repos' (het latere 'Trianon') te Breda, in opdracht van het echtpaar Verschure-van Spaendonck, oftewel zwager en zus van Van Spaendonck. In 1910 is het huis gereed voor bewoning.

In dezelfde periode ontwerpt Van Spaendonck een villa voor mr. J.C. van de Mortel, de latere burgemeester van Tilburg. Dit pand aan de St. Josephstraat is eveneens in 1910 gebouwd.⁵⁰ (Afb. 3.2.)

In november 1911 stelde August plans en gekleurde tekeningen van uitgevoerde bouwwerken ten toon achter een van de ramen van de Witte Bioscoop op het Damrak. In het bijzonder vielen op *'de teekeningen van een grootsch opgezette villa in Noord-Brabant, met de daarbij behorende rijke binnen-inrichting'*. Mogelijk betrof het de villa aan de Baronielaan.

In 1913-1914 ontwerpt en bouwt Van Spaendonck een villa te Helmond voor Marinus Petrus Wilhelmus van Hout, burgemeester van Helmond.

Wellicht het grootste en meest bekende werk van Van Spaendonck betreft Pea-park in Helmond. (Afb. 3.4 t/m 3.6.) Deze pompeuze villa is in 1910-1914 ontworpen en gebouwd in opdracht van textiel-fabrikant Piet de Wit en diens echtgenote Anna Arts ('Pea' is een samenvoeging van Piet en Aнна).⁵¹ Het was een enorm uit beton vervaardigd, witgepleisterd 'paleis' met 45 vertrekken, een 27 meter hoge toren, een fundering van acht meter diep, statige trappen, bordessen waarop talloze tuinvazen, een garage, een koetshuis, pergola's, vijvers en fontein.

De bouwstijl, toepassing van beton en met name de toegepaste elementen in de tuin (waaronder de met tuinvazen bekroonde terrasbalustrades en de pergola) doen sterk denken aan 'Mon Repos' ('Trianon'), hoewel daar zowel het huis als de tuinaanleg minder omvangrijk en eenvoudiger van opzet waren.

De thans bekende werken van Van Spaendonck zijn dus vooral uitgevoerd in de regio Brabant (Breda, Helmond en Tilburg) en in de omgeving van Amsterdam (Heemskerk, Heemstede). Meer werk van hem zou gezocht moeten worden in dezelfde plaatsen en ook in villaparken in de ruime omgeving van Amsterdam.

Daarnaast is Van Spaendonck actief geweest in België. Zo zouden er naar zijn ontwerp huizen in Antwerpen en Brasschaat zijn verzeen.⁵²

In latere jaren verging het Van Spaendonck minder voorspoedig. Van 1917 tot en met 1922 is hij opgenomen in een instelling voor geesteszieken in Engeland, het London County Asylum. In 1924 scheidde hij van zijn vrouw Elisabeth.

Over de periode die daarop volgde is vrijwel niets bekend. Waarschijnlijk heeft hij niets meer ontworpen. In 1947 verschijnt er een artikel van zijn hand, uitgegeven in Parijs.⁵³ In ieder geval woont hij vanaf 1950, maar waarschijnlijk al eerder, in Clichy nabij Parijs. Hier verblijft hij tot hij in 1963 op 93-jarige leeftijd overlijdt.⁵⁴

⁴⁹ Algemeen Handelsblad 21-7-1907. (Bron: www.delpher.nl.)

⁵⁰ Op 14 juli 1980 werd de villa gesloopt, omdat de eigenaresse, de Stichting R.K. Gasthuis, geen nieuwe bestemming kon vinden voor het gebouw. (Bron: <http://www.skyscrapercity.com/showthread.php?t=171219&page=4>.)

⁵¹ De villa Pea-park verrees in 1914 maar werd in 1928 al weer afgebroken wegens geldgebrek van de eigenaar. De betonconstructie was echter zo sterk gemaakt dat er genietropen met dynamiet in actie moesten komen om de villa op te blazen. Enkele betonblokken herinneren nog aan de plek waar Pea-park gestaan heeft. De blokken zijn te zien in de dierenweide van het huidige Warandepark. (Bron: www.wikipedia.org.)

⁵² De heer E.M. Dolné, destijds werkzaam bij het gemeentearchief en de 'monumenten-ambtenaar' van Breda, bezocht in 1986 of 1987 het Stadsarchief van Antwerpen en heeft een boekwerk ingezien over de werken van de architect Van Spaendonck in Antwerpen en Brasschaat. Ook de firma BELAF zou een exemplaar in bezit hebben. [Dit boek is thans niet teruggevonden of ingezien.] (Bron: notities gemaakt door de heer G. Otten, werkzaam bij Team Erfgoed van de gemeente Breda, naar aanleiding van een telefoongesprek met de heer E.M. Dolné op 12-1-2016.)

⁵³ Spaendonck, A.J.C., 'De schilder Gerard Van Spaendonck', Parijs, 1947, 6 pagina's. (Bron: www.thuisinbrabant.nl.)

⁵⁴ Hij ligt begraven op Begraafplaats St. Josephstraat te Tilburg. (Bron: www.online-begraafplaatsen.nl.)

4. WAARDERING

4.1. Methode

De hieronder gevolgde waarderingsmethode is ontleend aan de Richtlijnen Tuinhistorisch Onderzoek.⁵⁵ Hierin wordt onder meer nadruk gelegd op het belang van goede doorgronding van de ontwikkelingsgeschiedenis van een plek en een heldere en verifieerbare methode om te komen tot een duidelijke representatie van de waarden in beschrijvingen en tekeningen.

In voorliggend geval is zowel sprake van een externe als van een interne waardestelling. Bij de externe waardestelling wordt de tuinaanleg bij villa 'Trianon' als geheel (periode van aanleg, tuinstijl) gerelateerd aan de nationale betekenis en de positie ten opzichte van vergelijkbare tuinen in Nederland. De aanwijzing van de villa en het tuinhek als Rijksmonument is een eerste indicatie van deze contextuele waardestelling.

De interne waardestelling vindt plaats op deelgebied- en elementsniveau, waarmee wordt bedoeld dat de waarden van deelgebieden en elementen op het terrein in relatie tot de tuin als geheel worden afgewogen, en dus in principe niet gerelateerd worden aan vergelijkbare elementen in andere tuinen. Een nadere waardering op deelgebied- of elementsniveau geeft inzicht in de specifiek aan een plek of element toe te kennen betekenis, waarbij oudere, meer gave en meer in samenhang verkerende zaken in principe een hogere waardering kennen. Welke elementen zijn in de loop der tijd ongewijzigd en behoren tot de kern van de aanleg? Of welke elementen zijn later ingevoegd, maar op zorgvuldige wijze waarbij een nieuwe samenhang met de oudere situatie is ontstaan? Zo ontstaat ook een onderscheid tussen hoofdstructuren, bijzonderheden en bijzaken: wat kan zonder impact worden verwijderd en wat draagt bij tot de essentie van deze tuinaanleg.

In de afweging zijn de volgende aspecten in ogenschouw genomen:

- ouderdom: de ouderdom is op zich niet bepalend voor de waarde, maar wel een belangrijke graadmeter voor de beleving, bijzonderheid (zeldzaamheid) en continuïteit in vorm en functie (gaafheid). Te meer omdat groen erfgoed een grotere vergankelijkheid kent (ten opzichte van 'rode elementen'), zijn oudere elementen in de regel ook zeldzamer.
- gaafheid ten opzichte van de primaire vorm: in de loop der tijd kunnen vorm en functie gewijzigd zijn, waarbij de primaire vorm is aangetast in fysieke staat en/of herkenbaarheid, zoals de pergola. Soms heeft een functiewijziging grote impact op de vormgeving; soms is de functie wel gewijzigd maar qua vorm of uitvoering aangepast aan of ingepast in de historische situatie.
- zeldzaamheid of bijzonderheid: de bijzonderheid of zeldzaamheid is aangeduid als de betekenis of relevantie voor de tuin, waarbij verschil kan worden gemaakt in wezenlijke elementen (systeemdelen of basisopzet) en minder cruciale elementen voor het onderscheidende vermogen van de tuin.
- context of samenhang: een element kan onderdeel zijn van een structuur of patroon, dat fysiek of in betekenis met elkaar in verbinding staat. Een dergelijke relatie kan bijvoorbeeld bestaan uit een logisch en als geheel gerealiseerd ontwerp of een functionele samenhang tussen hoofdhuis, bijgebouwen en utilitaire terreinen.

De waardering is uitgedrukt in de volgende kwalificaties:

- hoog (blauw): essentieel en onlosmakelijk onderdeel in de cultuurhistorische waarde van de tuin;
- positief (groen): belangrijk onderdeel in de cultuurhistorische waarde van de tuin, bijvoorbeeld vanwege de instandhouding en afleesbaarheid van de ontwikkelingsgeschiedenis;
- indifferent (geel): geen wezenlijk onderdeel van de cultuurhistorische waarde van de tuin;
- negatief (rood): onderdeel dat storend is of afbreuk doet aan de cultuurhistorische waarde van de tuin.

⁵⁵ Hendriks, L., R. van Immerseel, *Richtlijnen tuinhistorisch onderzoek, Voor waardestellingen van groen erfgoed*, 2012.

Afb. 4.1: Externe waardering: hoog.

Een waardestelling is geen absoluut gegeven, maar dient om een gewicht (of weging) toe te kennen en om met elkaar in gesprek te gaan over unieke of bijzondere kenmerken. Naarmate een hogere waarde is toegekend, zal een meer krachtig argument benodigd zijn om deze waarde aan te tasten. De hierna volgende waarderingskaarten en onderstaande toelichting zijn het resultaat van gevolgde methode.

4.2. Externe waardering

Voor de tuin als geheel kunnen op het gebied van algemene historische waarden, ensemblewaarden, tuinhistorische waarden en gebruikshistorische waarden diverse specificaties worden gegeven. (Afb. 4.1.)

Algemene historische waarde: hoog

- als een vroeg 20^e eeuws, in samenhang ontworpen, karakteristiek ensemble van een riant villa met opvallend grote groenaanleg.
- passend in de tijd dat Breda, na het slechten van de vestingwerken in 1870-1877, uitgroeide tot een geliefde vestigingsplaats voor welgestelde burgers en fabrikanten.
- het complex van huis en tuin is van regionale betekenis omdat ze ontworpen is door de uit de regio afkomstig architect Augustus J.C. van Spaendonck.
- de regionale betekenis wordt versterkt doordat de villa circa 35 jaar lang eigendom was van Charles Smits van Waesberghe: lokale bierbrouwer, honorair consul van België maar tevens vooraanstaand en sociaal bewogen inwoner van Breda.
- vanwege de kwaliteit van het oorspronkelijke ontwerp uit 1908-1909, met name vanwege de verdiepte zijtuin in Architectonische Tuinstijl in aansluiting op de betonnen pergola.

Ensemblewaarde: hoog

- vanwege de situering aan de Baronielaan, de hoofdas van de uitbreiding van de stad rond 1900, waarbij het een bijzonder complex vormt zijnde een vrijstaande villa op een royaal perceel, terwijl langs deze boulevard vooral gesloten blokken met statige herenhuizen verzezen.
- vanwege de samenhang tussen huis en tuin en tussen de verschillende tuindelen en -elementen, waarbij de toepassing van beton, natuursteen en metselwerk terugkerende ingrediënten zijn.

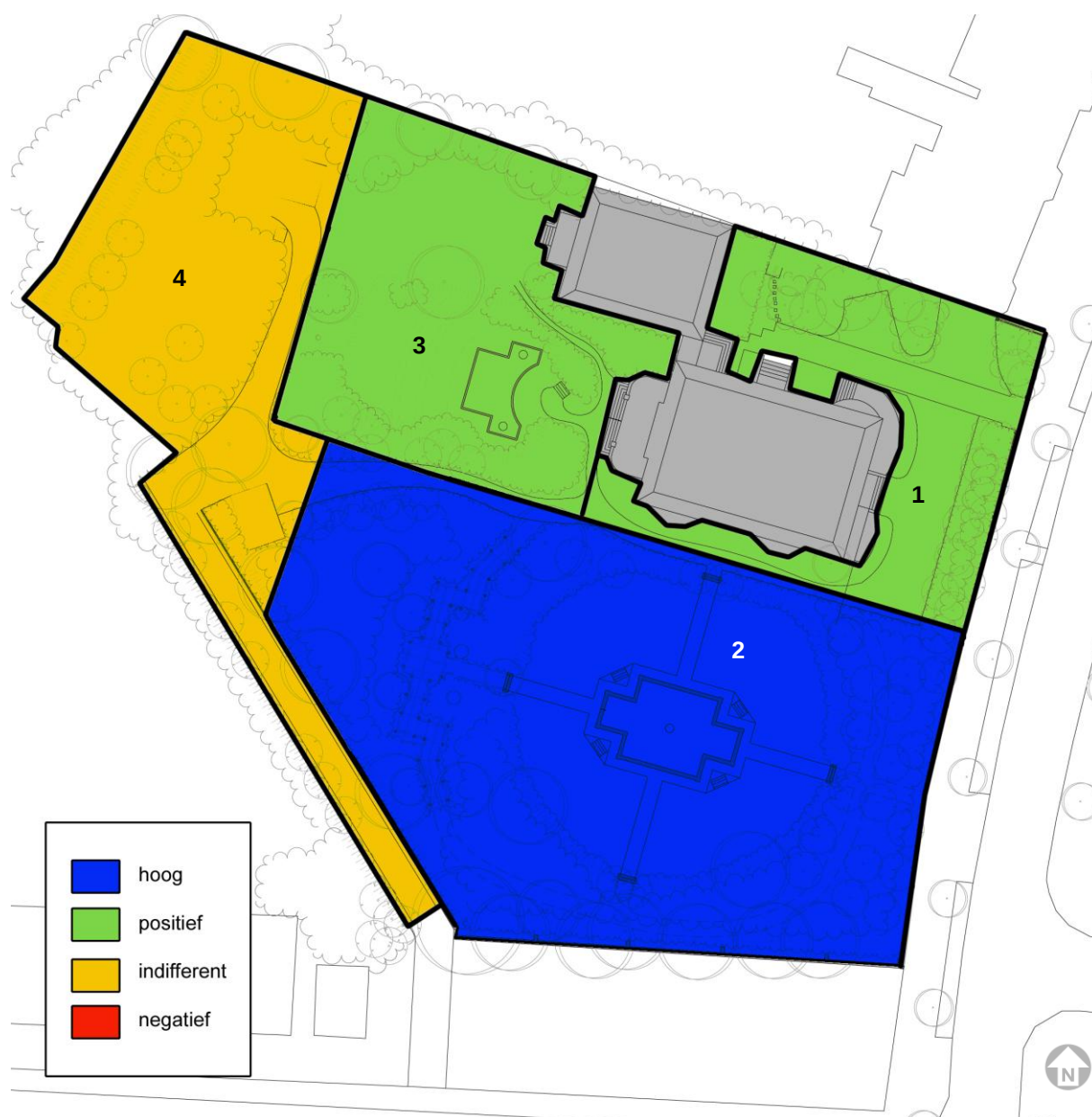
Tuinhistorische waarde: hoog

- als voorbeeld van een tuin in Architectonische Tuinstijl.
- als redelijk gaaf bewaarde aanleg met esthetische kwaliteiten en compositorische samenhang met tuinhek, paden, vijvers, pergola en trappartijen.
- vanwege de toepassing van beton voor diverse sierelementen in de tuin; een materiaal dat aan het begin van de 20^e eeuw in opkomst was en door architect A.J.C. van Spaendonck vaker werd toegepast in zijn ontwerpen.
- vanwege de aanwezigheid van historisch plantmateriaal (i.c. de verspreid aanwezige oude parkbomen en taxussen) en in aanleg zorgvuldig en verfijnd beplantingssortiment.

Gebruikshistorische waarde: hoog

- omdat de tuin ondanks alle wijzigingen nog steeds dienst doet als privé-buitenruimte voor de gebruikers van de bijbehorende villa.

Afb. 4.2: Interne waardering: deelgebieden.

4.3. Interne waardestelling

Deelgebieden (Zie afb. 4.2.)

1. Voortuin: positief

- hoewel de voortuin vereenvoudigd is, een opgaande beplanting het zicht op de villa vanaf de Baronielaan ontnemt en de oorspronkelijke hoofdingang naar de woning is gesloten, maakt dit deelgebied nog steeds onlosmakelijk onderdeel uit van de gehele tuinaanleg.
- In vergelijking met andere villatuinen, waar het hoofdgebouw een herbestemming heeft gekregen tot kantoorruimte, is de aanpassing van de voortuin in verband met de inpassing van bijvoorbeeld parkeerterrein en (reclame)bebording beperkt te noemen. De tuin heeft nog altijd de uitstraling van een privé-buitenruimte voor de bewoners.

2. Zijtuin: hoog

- dit gedeelte van de tuinaanleg is van aanvang af gedetailleerd uitgewerkt met zorgvuldig vormgegeven elementen. De bedoelde ruimtewerking is nog aanwezig.
- de verdiepte ligging van het gazon, de vorm van de betonnen vijver, de vier kleine gemetselde trappen en de aanwezigheid van een hierop georiënteerd kruisvormig padenpatroon zijn sinds de aanleg ongewijzigd. Het maaiveld van de tuin en de vormgeving en materialisering van de grindpaden zijn echter herzien (vergraven c.q. opgehoogd).
- er is nog altijd sprake van een diversiteit aan beplanting, hoewel de verfijning en rijkdom aan sierbeplanting in de omliggende parkrand sterk is afgezwakt en plantvakken langs de paden zijn verdwenen.
- de oorspronkelijke zichtrelatie tussen dit tuingedeelte en de raampartijen in de zuidgevel van de villa wordt nagenoeg niet beleefd door breed en hoog uitgegroeide beplanting. Met het verdwijnen c.q. dichtgroeien van tuinpaden is de oorspronkelijke zichtlijn vanaf de poort in het tuinhek over de verdiepte tuin op de pergola geheel verdwenen.

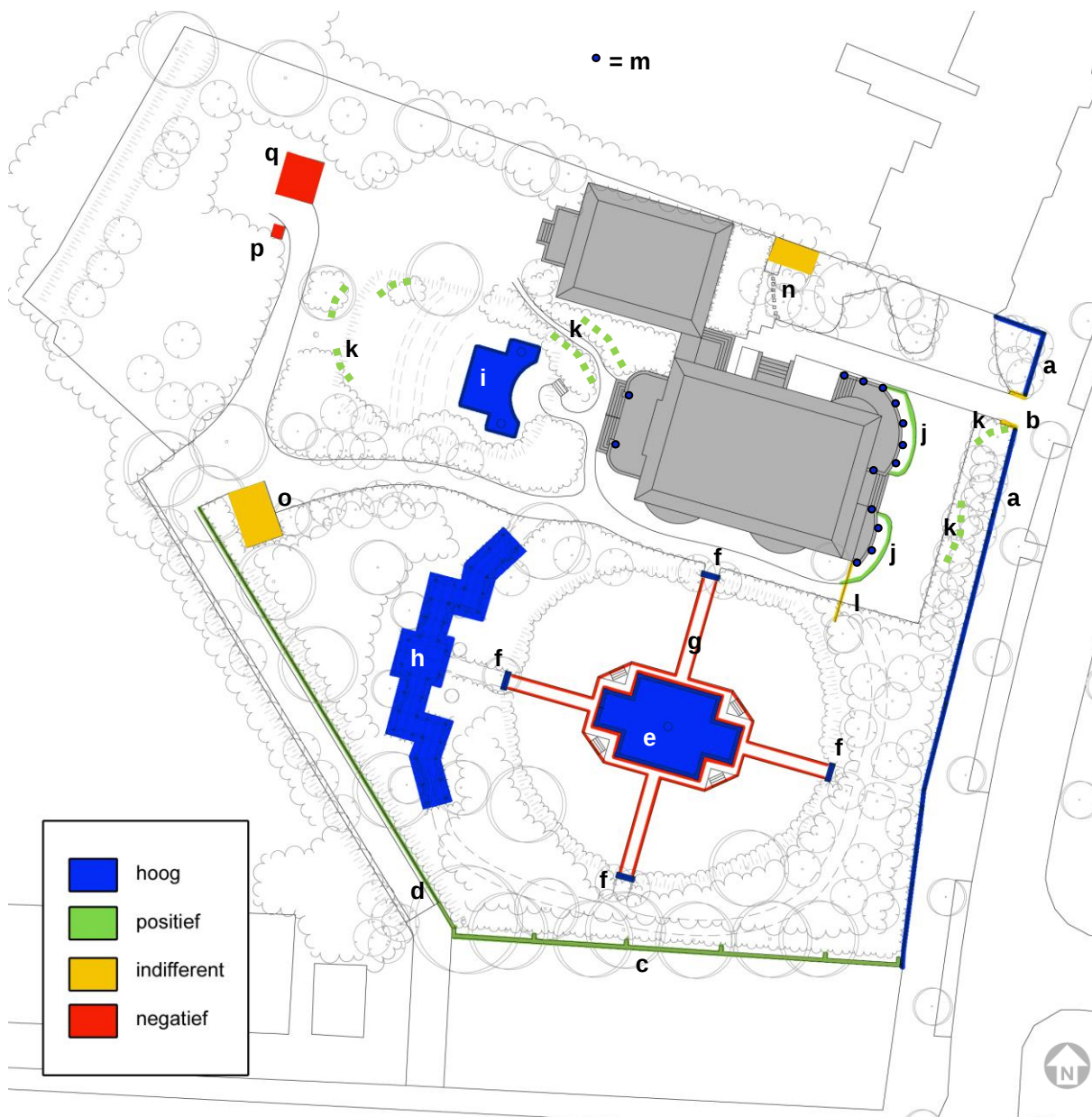
3. Achtertuin: positief

- een vermoedelijk in samenhang met de verbouwde villa aangelegde en gedetailleerde deeltuin, thans nog herkenbaar als verdiepte, open ruimte met betonnen vijver. Na afbraak van de garage en bouw van de kantoorvleugel is de achtertuin in noordelijke richting vergroot als open gazon met verspreide heestergroepen en rondom een versierde bosrand. Hoewel de vorm en invulling van de achtertuin herzien en vereenvoudigd zijn, maakt dit deelgebied onlosmakelijk onderdeel uit van de gehele tuinaanleg en ondersteunt de presentatie van de achtergevel van de villa.

4. Voormalige tennisbaan en achterpad: indifferent

- betreft latere terreintoevoeging(en), die respectievelijk met een opgaande coniferen haag en een betonnen schutting aan het zicht vanuit de siertuin en villa waren onttrokken.
- nadat de tennisbaan opgeruimd is (vermoedelijk omstreeks 1980), is de vrijgekomen ruimte deels ingeplant (ter afscherming van de achterliggende Sterflat) en deels dichtgegroeid met opslag van bomen, heesters en kruidengroei. Thans is het vooral een opslag van tuinafval en snoeihout, mede waardoor de cultuurhistorische of tuinhistorische waarde beperkt is.

Afb. 4.3: Interne waardering: elementen.

- a. Tuinhek
- b. Tuinpoort
- c. Gemetselde tuinmuur
- d. Betonnen schutting
- e. Grote bassin
- f. 4x Gemetselde trap
- g. Detaillering grindverharding
- h. Pergola
- i. Kleine bassin
- j. Natuurstenen rand langs borders
- k. Natuurstenen blokken
- l. Tuinhekje
- m. 14 betonnen tuinvazen op terrasbalustrades
- n. Berging
- o. Houtopslag
- p. Kippenhok
- q. Blokhut

Elementen (Zie afb. 4.3.)

a. Tuinhek: hoog

- smeedijzeren hekwerk met aangepunte staven, gevat tussen een dubbele band en gesteld op een gemetselde sokkel. De sokkel is evenals de bakstenen pijlers gepleisterd.
- vanwege de gaafheid, materiaalgebruik en samenhang met de villa en tuin (zie ook: Rijksmonumentenomschrijving).

b. Tuinpoort: indifferent

- betreft recent vervangen openslaande hekdelen in de hoofdboort van het hierboven genoemde tuinhek, in vormgeving afwijkend ten opzichte van het historisch hekwerk.

c. Gemetselde tuinmuur: positief

- als ruimtelijk en functioneel onderdeel van het totale tuincomplex, met name de afscheiding richting de Okeghemlaan is van waarde.

d. Betonnen schutting: positief

- als ruimtelijk en functioneel onderdeel van het totale tuincomplex. In het bijzonder vanwege de materiaaltoepassing beton.

e. Grote bassin: hoog

- vanwege zijn gedetailleerde vormgeving, een kruisvorm met op de rand uitspringende hoekdelen, en als karakteristiek element in een vroeg 20^e-eeuws villatuin. In het bijzonder vanwege de materiaaltoepassing beton.

f. 4x Gemetselde trap: hoog

- deze elementen zijn karakteristiek en structuurbepalend voor de aanleg van de verdiepte zijtuin in Architectonische Tuinstijl, waarbij de verschillende onderdelen fraai op elkaar en op de verdere tuin aansloten.

g. Detaillering grindverharding: negatief

- hoewel de ligging van de vier kruisgewijze tuinpaden historisch gewenst is (in aansluiting op de vier gemetselde trappen), vormt de uitvoering en detaillering van de huidige grindverharding een forse aantasting van het historische beeld. Met name de verhoogde ligging en opsluiting met betonbanden, het ontbreken van een grasband tussen vijver en omliggende verharding en het toegepaste grind zijn storend.

h. Pergola: hoog

- vanwege zijn bijzondere vormgeving, de fraaie detaillering met o.a. inkepingen voor houten liggers en steunen en als karakteristiek element in een vroeg 20^e-eeuws villatuin. In het bijzonder vanwege de materiaaltoepassing beton.

i. Kleine bassin: hoog

- vanwege zijn vormgeving en als karakteristiek element in een vroeg 20^e-eeuws villatuin. In het bijzonder vanwege de materiaaltoepassing beton.

j. Natuurstenen rand langs borders: positief

- de borderranden van natuursteen vormen een geheel met de natuurstenen plintversiering van de villa, karakteristiek voor rotstuinen uit de jaren 10-20 en lijken sinds de aanleg ongewijzigd.

k. Natuurstenen blokken: positief

- als relict van een rotstuin en daarmee een oorspronkelijk meer versierde aanleg in de achter- en voortuin.

l. Tuinhekje: indifferent

- betreft een latere toevoeging ter afsluiting van de tuin, mogelijk daterend uit circa 1980, toen het huis in gebruik werd genomen als kantoor.

m. Tuinvazen: hoog

- vanwege de vormgeving en als karakteristiek element in een vroeg 20^e-eeuws villatuin. In het bijzonder vanwege de materiaaltoepassing beton.

n. Berging: indifferent

- betreft een relatief recente toevoeging, zonder betekenis voor de tuinaanleg.

o. Houtopslag: indifferent

- betreft een relatief recente toevoeging, zonder betekenis voor de tuinaanleg.

p. Kippenhok: negatief

- betreft een sterk vervallen eenvoudig houten dierenverblijf, zonder betekenis voor de tuinaanleg en een visueel storend element in de bosrand bij de verdiepte achtertuin.

q. Blokhut: negatief

- betreft een eenvoudig, houten bouwsysteem op een te grote fundering (oorsprong onduidelijk), zonder betekenis voor de tuinaanleg en een visueel storend element in de bosrand bij de verdiepte achtertuin.

5. AANBEVELINGEN

Uit voorliggend onderzoek en waardestelling blijkt dat de tuin bij villa Trianon in zijn geheel van hoge waarde is. De diverse tuinelementen vertonen samenhang door hun ligging of herkenbaar karakteristieke vormgeving of materiaalgebruik. De beplanting bestaat uit een fraai en afwisselend sortiment, met name rondom de verdiepte deeltuinen.

Van belang voor de toekomst van het terrein is het behoud van de waardevolle, karakteristieke elementen en een versterking van de onderlinge samenhang. Dit vraagt om ingrepen in de fysieke terreininrichting waarmee de beleving van het ensemble wordt vergroot.

Tegelijk zou parkeren beperkt moeten blijven tot de huidige locatie ten noorden van de villa. Het achterterrein, waar oorspronkelijk de tennisbaan heeft gelegen, biedt mogelijkheden voor een - zorgvuldige- inpassing van nieuwe functies of bouwwerken, mits geen negatieve uitstraling op hoofdbouw en tuin. De blokhut, het 'kippenhok' en de houten opslag kunnen worden opgeruimd.

Vanuit bovenstaand onderzoek zijn voor behoud en versterking van de cultuurhistorische waarden diverse opmerkingen te maken bij beheer en herstel van de tuin.

Primair is de zorg voor de ruimtelijke compositie en de afgewogen beplantingen. De symmetrie van de beide verdiepte deeltuinen is van essentieel belang, evenals de zichtrelaties en de oriëntatie op de verschillende gevels, de vijvers, de trappen en de pergola. Dit wordt in belangrijke mate bepaald door het padenstelsel. Een zorgvuldig herstel van de verschillende paden en het herstel van de gedetailleerde aansluiting van paden op hun omgeving zorgt voor een belangrijke waardevermeerdering. Herstel van gesnoeide hagen en uitbundige bloemperken vormt een aantrekkelijke toevoeging. De langgerekte vorm van de tuin aan de westgevel zou opnieuw geaccentueerd kunnen worden.

In aanleg is in de tuin een zorgvuldig en verfijnd beplantingssortiment toegepast, thans is sprake van forse afname van kwaliteit door uitgroei, uitval en overwoekering. In de beplanting is een verzorgde, afgewogen, harmonieuze situatie na te streven met een uiteenlopende diversiteit aan vaste planten, heesters en bomen die de sfeer, het karakter en de uitstraling van een begin 20^e eeuwse villatuin typeert. Bij voorkeur met gebruik van een begin 20^e eeuwse sortiment.

De bijzonder drassige situatie van de gazons rondom de beide vijvers huis vraagt nadere bestudering.

De toepassing van beton, een in de eerste decennia van de 20^e eeuw nieuw materiaal, en brokken natuursteen zijn typerend voor de tijd van aanleg en horen onlosmakelijk bij deze tuin. Herstel en behoud zijn daarom een belangrijk aandachtspunt. Dit geldt met name voor de zeldzame betonnen pergola met houten liggers, de betonnen vijvers en tuinvazen en voor de natuurstenen randafzettingen langs perken en de 'rotseilandjes' in de vijvers.

Van oorsprong waren huis en tuin aan de voorzijde meer zichtbaar vanaf de openbare weg. De huidige opgaande wintergroene beplanting zorgt voor een zeer verborgen situatie. Door gerichte ingrepen zou de visuele relatie en de presentatie van de villa aan de Baronielaan kunnen worden hersteld. Het tuinhek langs de Baronielaan is dringend toe aan groot onderhoud, daarbij zouden de beide niet originele hek vleugels van de hoofdentree vervangen kunnen worden door een reconstructie van de oorspronkelijke.

BIJLAGE: MONUMENTENOMSCHRIJVING VILLA EN TUINHEK

Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed
Ministerie van Onderwijs, Cultuur en
Wetenschap

Complexnummer: 518955

Smallepad 5
3811 MG Amersfoort
Postbus 1600
3800 BP Amersfoort
www.cultureelerfgoed.nl

T 033 421 74 21
F 033 421 77 99
E info@cultureelerfgoed.nl

Status : Beschermd
Aanwijzingsbesluit : 11-12-2001
Inschrijving register : 10-05-2002
Kadaster deel/nummer : 13582/37

Complexnaam:
Trianon

Aantal complexonderdelen: **2**
Monumentnummers van complexonderdelen:
518956, 518957

Gemeente: **Breda**
Provincie: **Noord-Brabant**

Hoofdadres van hoofdobject:
Baronielaan 228 4837 BG Breda

Complexomschrijving:

Inleiding

Aan de westelijke zijde van de Baronielaan staat de uit 1906-'07 daterende VILLA (1) 'Trianon', met parkachtige tuin, van de openbare weg gescheiden door een TUINHEK (2). Het complex is aan de zuidelijke helft van de Baronielaan gesitueerd, en vormt daar één van de weinige onderbrekingen van de verder nagenoeg gesloten gevelwand met herenhuizen.

Waardering

Het complex is van algemeen belang. Het heeft cultuurhistorische waarden: het is van belang als uitdrukking van een sociaal-economische ontwikkeling, de industrialisatie van Breda; het complex heeft ensemblewaarden: het heeft bijzondere betekenis wegens de situering in de Baronielaan, de hoofdas van de uitbreiding van de stad rond 1900; het complex is van belang wegens de hoogwaardige architectonische kwaliteit van de samenstellende onderdelen; gaafheid: het is van belang in relatie tot de structurele en visuele gaafheid van de stedelijke omgeving.

Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed
Ministerie van Onderwijs, Cultuur en
Wetenschap

Monumentnummer: 518956

Smallepad 5
3811 MG Amersfoort
Postbus 1600
3800 BP Amersfoort
www.cultureelerfgoed.nl
T 033 421 74 21
F 033 421 77 99
E info@cultureelerfgoed.nl

Status : Beschermd
Aanwijzingsbesluit : 11-12-2001
Inschrijving register : 10-05-2002
Kadaster deel/nummer : 13582/37

Complexnummer: 518955
Complexnaam: Trianon

Gemeente: Breda
Provincie: Noord-Brabant

Plaatselijke aanduiding:
Baronielaan 228 4837 BG Breda

Kadastrale gemeente: Breda
Sectie: E
Kad.object: 4306
App:
Grondperceel:

*Omschrijving:***Inleiding**

Aan de westelijke zijde van de Baronielaan is gesitueerd de VILLA 'Trianon', oorspronkelijk geheten 'Mon Repos' en gebouwd in opdracht van J. Verschuieren door de uit België afkomstige architect A. van Spaendonck. Het pand dateert uit 1906-'07 en werd ontworpen in Frans georiënteerde Neo-Renaissance stijl, naar voorbeeld van een villa in Brasschaat.

Sedert 1919, toen de brouwersfamilie Smits de villa in eigendom verkreeg, heet de villa 'Trianon'. In 1923 werd de villa aan de noordwestelijke zijde in stijl uitgebreid naar een ontwerp van de Ginnekense architect F.P. Bilsen en Zn.

De interieurdecoraties, daterende uit 1907, werden uitgevoerd door de Antwerpse en Brusselse filialen van de firma's Lemencier & Cte, Didot & Cte en Interieur et Peintre Décorateurs de l'Artichant. In 1923 werden glas-in-lood ramen van het Haarlemse atelier Bogtman geplaatst.

Tussen 1947 en 1977 werden in het huis gerepatrieerden uit Indonesië gevestigd. Met name het sanitair is toentertijd vervangen. Na 1977 is het pand gerestaureerd onder architectuur van Weyts uit Bergen op Zoom. In 1978-'79 werd een deel van de parkachtige tuin bebouwd met een kantoorvleugel in aangepaste stijl aan de noordwestelijke zijde, een ontwerp van J. Franken uit Bergeyk. Deze nieuwbouw valt buiten de bescherming.

Omschrijving

Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed
Ministerie van Onderwijs, Cultuur en
Wetenschap

Oorspronkelijk had de vrijstaande villa een L-vormige plattegrond, maar sedert de uitbreiding van 1923 is de plattegrond globaal vierkant. Het blokvormige huis telt twee bouwlagen plus een kapverdieping en is gedekt door een afgeplat schilddak met schilden rondom, gedekt met lei in Maasdekking. Tegen de dakschilden staan zinken oeil-de-boeufs en natuurstenen dakkapellen met bewerkt fronton.

De gepleisterde, in baksteen opgetrokken gevels hebben een hardstenen plint, een asymmetrische indeling en worden verlevendigd door afgeronde en uitspringende (noordoostelijke) of in de rooilijn uitspringende (zuidoostelijke) hoekpartijen en een erker op de etage (noordzijde). De gevels worden horizontaal geled door cordonlijsten, verticaal geled door representatieve hoeken - schijnvoegen en verdiepte, omlijste gevelvelden, en worden afgesloten door een geprofileerde kroonlijst met gestuct fries. In de gevels zijn hoge houten kruisvensters met natuurstenen dorpels en openslaande ramen en kleine roedenverdeling, alsmede dubbele openslaande deuren naar terrassen en balkons toegepast. Op de begane grond hebben deze een segmentboog met gestucte sluitstenen en zijn voorzien van houten rolluiken, op de etage zijn de vensters en deuren rechtgesloten. De ingangspartij in de oostelijke gevel wordt gevormd door een op natuurstenen Ionische zuilen rustende architraaf met opschrift "Trianon", waarop gesteld een balkon, met natuurstenen balustrade en gesmede vlaggenmasthouder. De tussen de zuilen ingerichte ingangspartij heeft een vleugeldeur met zij- en bovenlichten, geflankeerd door koperen hanglampen met armaturen met elementen van Art Déco stijl.

In het interieur treffen we na de voorhal een centrale hal aan, die het middelpunt van het huis vormt. Hierop sluiten aan een trappenhuis en de overige vertrekken. Hierin zijn onder meer van belang de houten lambrizeringen (met glas-in-lood panelen) en paneeldeuren, de marmeren tegelvloer van de voorhal, de parketvloeren (firma La Chapelle, Breda) in de centrale hal en de overige vertrekken, de uit Lyon afkomstige wandbespanning in centrale hal en herenkamer, de trappartij met bordessen en gesneden balustrade (Atelier Peeters, Antwerpen), de galerij op de eerste etage met houten Ionische zuilen, de verschillende marmeren schouwen, deels van het z.g. Antwerpse type, in Neo-Renaissance stijl in rood en zwart marmer, de geornamenteerde gestucte plafonds, deels met florale motieven, de lichtkoepel in de hal (Morgen-oosten, Middag-zuiden, Avond-westen en Nacht-noorden) en verschillende glas-in-lood panelen (Atelier Bogtman, Haarlem). In het in 1923 aangebouwde deel bevinden zich onder meer de wijn- en provisiekelder, op de begane grond keuken en bijkeuken, een hergebruikte, uit 1907 daterende serre met buitenterras. Het terras aan de noordoostelijke zijde wordt van de tuin gescheiden door een gemetseld en gestuct balustradehek. In de formele tuin met borders in Engelse stijl een kruisvormig vijverbassin.

Waardering

De villa is van algemeen belang. Het object heeft cultuurhistorische waarden: vanwege de plaats in de typologische ontwikkeling van de villabouw; architectuurhistorische waarden: het is vanwege de rijke detaillering en stijlvormen van belang voor de geschiedenis van de architectuur; het heeft bijzonder belang in het oeuvre van de architecten Van Spaendonck en Bilsen; het is van belang wegens het bijzondere materiaalgebruik en de ornamentiek; ensemblewaarden: het object is van belang vanwege de ligging in het te beschermen gebied van de stadsuitbreiding rondom de Baronielaan; gaafheid: het object is van belang wegens de architectonische gaafheid van het exterieur en interieur.

Hoofdcategorie:
Woningen en woningcomplex

Subcategorie:
Woonhuis

Oorspronkelijke functie:
Woonhuis

Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed
Ministerie van Onderwijs, Cultuur en
Wetenschap

Monumentnummer: 518957

Smallepad 5
3811 MG Amersfoort
Postbus 1600
3800 BP Amersfoort
www.cultureelerfgoed.nl
T 033 421 74 21
F 033 421 77 99
E info@cultureelerfgoed.nl

Status : Beschermd
Aanwijzingsbesluit : 11-12-2001
Inschrijving register : 10-05-2002
Kadaster deel/nummer : 13582/37

Complexnummer: 518955
Complexnaam: Trianon

Gemeente: Breda
Provincie: Noord-Brabant

Plaatselijke aanduiding:
Bij Baronielaan 228 4837 BG Breda

Kadastrale gemeente: Breda
Sectie: E
Kad.object: 4306
App:
Grondperceel:

Omschrijving:

Inleiding

De tuin van het complex Baronielaan 228 wordt van de openbare weg gescheiden door een TUINHEK, daterende uit omstreeks 1906-'07.

Omschrijving

Het smeedijzeren hekwerk bestaat uit aangepunte staven, gevat tussen een dubbele band, en is gesteld op een gemetselde sokkel. Deze sokkel is, evenals de bakstenen poortpijlers, die de doorrijopeningen flankeren, gepleisterd.

Waardering

Het tuinhek bij de villa Trianon is van algemeen belang. Het heeft architectuurhistorische waarde wegens de gaafheid, het materiaalgebruik en de samenhang met het geheel van villa, tuin en hek. Het heeft ensemblewaarden vanwege de ligging in de stadsuitbreiding rondom de Baronielaan.

Hoofdcategorie: Voorwerpen op pleinen ed.
Subcategorie: Erfscheiding
Oorspronkelijke functie: Hek

BRONNEN

Literatuur

Blok, E. en B. Lang, *Villatuinen in Nederland 1900-1940*, Amersfoort/Wageningen, 2008.

Hendriks, L., R. van Immerseel, *Richtlijnen tuinhistorisch onderzoek, Voor waardestellingen van groen erfgoed*, 2012.

Otten G. (Team Erfgoed, gemeente Breda), *Aantekeningen Trianon met diverse digitale afbeeldingen (historisch en eigen fotomateriaal uit 2015)*, Breda, 2016.

Oldenburger-Ebbers, C.S., A.M. Backer en E.Blok, *Gids voor de Nederlandse Tuin- en Landschapsarchitectuur Deel Zuid, Zeeland, Noord-Brabant en Limburg*, Rotterdam, 2000.

Internet

app.map5.nl (reliefkaarten en opentopo)

beeldbank.cultureelerfgoed.nl

collecties.breda.nl

helmond.blogspot.com

www.bhic.nl

www.bing.com/maps

www.delpher.nl

www.erfgoed.breda.nl

www.geheugenvantilburg.nl

www.geni.com

www.home.zonnet.nl

www.hv-hb.nl

www.jeanpaulwagemakers.nl, website fotograaf

www.monumentenregister.cultureelerfgoed.nl

www.myheritage.nl

www.online-begraafplaatsen.nl

www.plaatjesalbums.info

www.polonia-breda.nl

www.regionaalarchieftilburg.nl

www.stadsarchief.breda.nl

www.thuisinbrabant.nl

www.topotijdrijzen.nl

www.veenkolonialevoor-ouders.nl

SB4

Specialisten in Groen Erfgoed
